

Gepubliceerd op:

Deur Christus Alleen

Thuisblad van dr. A.H. Bogaards

www.enigstetroos.org

DOOD EN OPSTANDING

Ds. P.J. de Bruyn

Gereformeerde kerk Pretoria-Sunnyside

Pretoria 1970

WOORD VOORAF	3
HOOFDSTUK I	4
HET GELOOF AAN DE OPSTANDING UIT DE DODEN	4
1. DE LOOCHENING VAN DE OPSTANDING.	4
2. GELOVIGE AANVAARDING VAN DE OPSTANDING	5
HOOFDSTUK II.....	7
DE ZEKERHEID VAN DE OPSTANDING	7
1. CHRISTUS IS WAARLIJK OPGESTAAN	7
2. CHRISTUS SE OPSTANDING BETEKENT ONZE OPSTANDING.	8
3. DIE NATUUR LEERT DE OPSTANDING UIT DE DODEN.....	9
HOOFDSTUK III.....	10
TUSSEN DOOD EN OPSTANDING	10
1. BIJ DE DOOD	10
2. HET VOORTBESTAAN VAN DE MENS NA DE DOOD.	12
3. HET BEWUSTE LEVEN NA DE DOOD	15
4. WEERZIEN NA DE DOOD?	16
5. DE RUST IN HET VADERHUIS	18
6. GEEN BEKERING NA DE DOOD	19
7. CONTACT MET GESTORVENEN? (SPIRITISME)	20
8. VOORLOPIGE VREUGDE OF SMART	22
HOOFDSTUK IV	23
WEDERKOMST EN OPSTANDING.....	23
1. WAT ZAL GEBEUREN?	23
2. DE DOOD VAN DE DOOD	25
3. HET OPSTANDINGSLICHAAM	25
4. VOLMAAKTE KENNIS	30
5. BELONING	32
6. ALTIJD BIJ DE HERE	32
HOOFDSTUK V	34
EINDOORDEEL EN EEUWIGE BESTEMMING.....	34
1. DE OORDEELSDAG	34
2. DE EEUWIGE DOOD (DE HEL)	36
3. HET EEUWIGE LEVEN (DE ZALIGHEID).....	39
3.3. WAT ZULLE WIJ DAAR DOEN?	41

WOORD VOORAF

Om begrijpelijke redenen ontstaan er veel vragen over de dood en het leven ná de dood bij gelovigen die dierbaren door de dood verloren. Hier wordt een poging gedaan om antwoord te geven op sommige van die vragen. Geen aanspraak wordt gemaakt op volledigheid. Ook is het doel van dit schrijven niet apologetisch. Derhalve is de behandeling en beoordeling van andere standpunten tot een minimum beperkt.

Mag het dienstbaar zijn in het koninkrijk van God.

PRETORIA

November 1970 P.J. DE BRUYN

HOOFDSTUK I

HET GELOOF AAN DE OPSTANDING UIT DE DODEN

Het geloof in de opstanding uit de doden is van beheersende betekenis voor ons hele leven, ook voor het leven van dag tot dag in onze gewone, dagelijkse arbeid en ervaringen. Bewust of onbewust wordt alles wat ik doe daardoor bepaald: de manier waarop ik mijn dagelijkse werk verricht, de wijze waarop ik omga met mensen, de ambitie en het idealisme wat ik koester - alles wordt beslist en duidelijk er door bepaald of er voor mij na dit leven een opstanding uit de doden wacht of niet. Deze zaak heeft de apostel Paulus heel goed begrepen. Dit blijkt met name uit 1 Kor. 15 waarin hij breedvoerig spreekt over de opstanding uit de doden. Daar toont hij welke uitwerking de loochening van de opstanding op het leven van een mens heeft, maar ook wat het ware geloof in de opstanding voor het gewone leven van een mens heeft.

1. DE LOOCHENING VAN DE OPSTANDING

Welke invloed de loochening van de opstanding op het leven van een mens heeft, toont Paulus als hij zegt: "Als de doden niet opgewekt worden, laat ons dan eten en drinken, want morgen sterven wij" (1 Kor. 15:32). Nu kunnen wij niet anders dan zeggen dat dit inderdaad de enige slotsom is waartoe een mens kan komen als er geen opstanding uit de doden is. Als wij alleen voor dit aardse leven leven en daarna alles voorbij is, dan spreekt het toch vanzelf dat een mens zoveel geluk en genot als wat maar enigszins mogelijk is uit het aardse leven moeten putten. Dan moet alles toegespitst zijn op een leven van eten en drinken en vrolijk zijn, want morgen ben ik misschien dood en dan is alles voorbij. Dan kan ik niet meer genieten. Daarom zou ik in dit geval alleen dwaas zijn als ik niet zoveel als mogelijk vleselijk en zinnelijk genot opzoek en uitbuit. Trouwens, wat baat mijn geloof in Christus mij nog als de doden niet opgewekt worden? Waarom zal ik Hem dan nog dienen en in zijn wegen wandelen? Waarom zal ik nog tot een kerk behoren en het Woord van de Here lezen en aanhoren en tot Hem bidden? Dan is het alles toch maar tevergeefs en nutteloos – een verspilling van kostbare tijd waarin ik van het leven kon genieten. Paulus toont de zinloosheid van het aardse leven zonder geloof aan de opstanding als hij zegt: "Als wij alleen voor dit leven op Christus hopen, dan zijn wij de ellendigste van alle mensen" (1 Kor. 15:19). En dat is helemaal niet overdreven gesteld. Immers, als er geen opstanding is, maken wij, in vergelijking met andere mensen, het leven voor onszelf net onnodig moeilijk en onaangenaam door onszelf allerlei zondig genot te ontzeggen en ons bovendien nog te kwellen over de zondes die wij gedaan hebben. Uit het voorgaande kan geconcludeerd worden dat degene die er voortdurend op uit is om zoveel mogelijk vermaak en genot te zoeken, voor praktisch alle doeleinden het geloof aan de opstanding loochent hoewel zij er theoretisch schijnbaar nog aan vasthouden. Eigenlijk zijn deze mensen verschrikkelijk zwartgallig en pessimistisch. Zij zien de dood als het einde van alles. Zij staren zich blind tegen de dood. Het zwarte gordijn van de dood is voor hen de grens van alles wat goed is. Daarom leven zij - bewust of onbewust - in angst en vrees voor de dood. Om deze zwaarmoedigheid en gevoel dat alles toch tevergeefs is voor henzelf en voor anderen te bedekken, leggen zij een dikke laag uitbundige genot er overheen. Met al hun eten en drinken, brasserie en drinkpartijen proberen zij om een sluier over de dood te leggen en de angst voor de dood te vergeten.¹

2. GELOVIGE AANVAARDING VAN DE OPSTANDING

Zoals de ontkenning van de opstanding aan het leven van een mens een zekere kleur en karakter geeft, zo geeft het ware geloof dat ook, hoewel dit natuurlijk radicaal anders is. Hoe het geloof aan de opstanding het leven van een mens moet beheersen, toont de apostel in 1 Kor.

15:58 als hij zegt: "Daarom, mijn geliefde broeders, wees standvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig in het werk van de Here, omdat jullie weten dat jullie arbeid in de Here niet tevergeefs is". Omdat er een opstanding uit de doden is, heeft ons leven hier op aarde zin en betekenis en is het niet tevergeefs.² Terwijl de apostel tevoren gezegd heeft dat zonder het geloof aan de opstanding alles tevergeefs is (1 Kor. 15:14), komt hij nou en zegt dat met het geloof aan de opstanding alles niet tevergeefs is. Dit laat ons beseffen dat ons hele leven met al ons doen en laten een geweldige betekenis, een eeuwigheidsbetekenis heeft. Daarom vermaant hij de Korintheërs (én ons) om standvastig, onbeweeglijk en altijd overvloedig te zijn in het werk van de Here. Zij moeten vast staan in het geloof in de eeuwige God en zich niet door anderen tot struikeling in hun geloof laten brengen. Maar vooral moeten zij overvloedig, ja, ruimschoots bezig zijn in de dienst van de Here. Waarom? Omdat er een opstanding uit de doden tot het eeuwige leven is, en God dit wat wij hier op aarde in zijn dienst doen, uit genade in het eeuwige leven wil belonen.³ Daarom is mijn arbeid voor de Here hier niet tevergeefs. Mijn arbeid in de Here, mijn strijd tegen de zonde, mijn opoffering voor zijn dienst, de smaad en spot die om zijnentwil mij opgelegd worden - ze zijn niet tevergeefs. Ze hebben eeuwigheidsbetekenis. Dit grijpt vooruit naar het leven in van eeuwige duur. Daar zal ik van God vernemen: "Mooi zo, goede en getrouwe dienstknecht, over weinig was je getrouw, over veel zal Ik jou aanstellen; ga in in de vreugde van je Heer". Hieruit blijkt dus dat het geloof aan de opstanding werkelijk bevrijdend werkt: het bevrijdt een mens van de angst en vrees voor de dood.⁴ Het laat ons ons niet blind staren tegen de dood, maar laat ons zien dat de dood om Christus wil slechts een doorgang is na het eeuwige leven. Zo krijgt ons hele leven met alles wat we doen ook zin en betekenis. Zo worden wij in droefheid en smart ook getroost met het weten dat het eenmaal anders zal zijn.

¹ Vgl. A.A. van Ruler: *De dood wordt overwonnen*, Nijkerk, s.j. bl. 97.

² Dit tegenover die Prediker die met zoveel nadruk zegt dat alles tchg tevergeefs is: want alle zit gevangen in de greep van een nooit eindigende kringloop (Pred. 1:2, 14, enz.). Zonder Christus' opstanding uit de doden zou alles tevergeefs geweest zijn. Door zijn opstanding uit de doden is Hij echter door de schijnbaar oneindige kringloop gebroken en heeft zo de weg gebaad naar het eeuwige nieuwe. Daarom is onze arbeid in de Here niet tevergeefs. Naar deze verlossing door Christus zag de Prediker verlangend uit.

³ Matt. 6:12; Luk. 17:10; Openb. 14:33; vgl. ook Heid. Cat. vraag en antwoord 63.

HOOFDSTUK II

DE ZEKERHEID VAN DE OPSTANDING

De zekerheid dat er inderdaad voor de mens een opstanding uit de doden is, verkrijgen wij Met name uit Christus' opstanding uit de doden en de betekenis daarvan.

CHRISTUS IS WAARLIJK OPGESTAAN ⁵

Het is helemaal begrijpelijk dat er in de Schrift zoveel nadruk gelegd wordt op Christus' opstanding uit de doden. Trouwens als Christus niet is opgestaan, dan is er voor ons ook geen opstanding. In dit verband zijn Christus' verschijningen ná zijn opstanding van het allergrootste belang. Het grote doel van al deze verschijningen is om de mensheid ervan te overtuigen dat Christus waarlijk opgestaan is uit de doden. ⁶Daarom maakt Paulus in 1 Kor. 15 ook zo breedvoerig melding van de verschillende verschijningen van Jezus na zijn opstanding. Als Jezus nu ook alleen maar aan zijn apostelen verschenen was of hier en daar aan een enkele persoon, zou de duivel ons gemakkelijker kunnen overreden om te geloven dat de opstanding van Jezus maar net een verdictsel was van een paar mensen die nauw aan Hem verbonden waren. Maar nu zegt Paulus dat Jezus bij een gelegenheid verschenen was "aan meer dan vijfhonderd broeders tegelijk, waarvan de meesten nu nog leven, maar sommigen al ontslapen zijn" (1 Kor. 15:6). Christus is zonder twijfel doelbewust aan deze grote menigte verschenen zodat er over zijn opstanding geen twijfel kan bestaan. En als Lukas aan Theófilus schrijft dat "... ik van voor af alles nauwkeurig onderzocht heb, om het in volgorde aan u te schrijven, zodat u met volle zekerheid kunt weten de dingen waaromtrent u onderricht bent" (Luk. 1:3, 4), dan geldt dat ook van Christus' opstanding uit de doden, want ook daarvan getuigt Lukas duidelijk en onomwonden. In dit nauwkeurige onderzoek zou Lukas zeker niet alleen navraag gedaan hebben bij Jezus' apostelen, maar ook bij "buitenstaanders" en zeker ook bij sommige of misschien veel van de "meer dan vijfhonderd broeders" waarvan Paulus spreekt. Dit wetenschappelijk onderzoek en navorsing hebben hem tot de onomstotelijke conclusie gebracht: Jezus Christus is waarlijk opgestaan uit de doden.

⁵ Hier wordt natuurlijk uitgegaan van de belijdenis dat de volle historische waarheid in het evangelies aan ons meegedeeld wordt - tegenover opvattingen die bewegen in de tegenovergestelde richting.

⁶ Vgl. R. Schippers: *De opstanding van Jezus van Nazareth in het Nieuwe Testament*, G.T.T., 68ste jaargang, februari 1968, bl. 57.

2. CHRISTUS' OPSTANDING BETEKENT ONZE OPSTANDING

In zijn betoog in 1 Kor. 15 toont Paulus aan dat Christus' opstanding per definitie moet betekenen dat wij die aan Hem toebehoren ook zullen opstaan uit de doden. ⁷De dood is een geweldige macht die alle mensen bedreigt. Nu heeft Christus wel door zijn goddelijke macht drie personen, namelijk de zoon van de weduwe van Naïm, het dochttertje van Jairo en Lazarus, uit de greep van de dood teruggetrokken maar dat was net tijdelijk. Later zijn deze mensen toch weer gestorven. Maar toen Christus de dood inging en er weer uit opstond, was dit het teken dat Hij de macht van de dood verbroken had. Christus betoonde zich machtige als de dood. Daarom kan de dood zijn prooi niet meer houden. Op bevel van Christus moet hij (de dood) hen loslaten. ⁸ Daarbij moet onthouden worden dat Christus' opstanding niet slechts voor Hem persoonlijk van betekenis is. Als onze Redder en Zaligmaker heeft Hij borgtochtelijk voor ons de strijd tegen de dood aangedurfd, de dood overwonnen en de weg gebaad naar onze eigen zalige opstanding. Christus heeft als Hoofd de dood overwonnen, en wat voor Hem als Hoofd geldt, geldt ook voor ons als leden die aan Hem, het Hoofd, verbonden zijn. Van bijzonder belang in dit verband is dat Christus genoemd wordt de eersteling van hen die

ontslapen zijn (1 Kor. 15:20). Het woord eersteling hier is ontleend aan de wetten die de Here door Mozes aan Israël gegeven heeft. ⁹ Volgens deze moets Israël de eerstelingen van de oogst (de eerste garven van de nieuwe oogst, de eerste broden gebakken uit het koren van de nieuwe oogst, enz.) als een offer aan de Here brengen. Door die daad wordt te kennen gegeven dat de hele oogst, waarvan de eerstelingen die geofferd worden de vertegenwoordiging zijn, aan de Here gewijd wordt. De eerstelingen staan dus niet los van de rest van de oogst maar zijn vertegenwoordigend voor de hele oogst. Wat van de eerstelingen geldt, geldt ook van de rest van de oogst. Zo is het nu ook met Christus in zijn opstanding. ¹⁰ Als eersteling is Hij opgestaan uit de doden. Maar juist het woord eersteling toont aan dat Christus nooit los staat van hen die aan Hem behoren. Wat hier van Hem als eersteling geldt, geldt ook van allen van wie Hij de eersteling is, en dit zijn al de gelovigen. Zijn opstanding als eersteling betekent dus dat al de gelovigen die Hij als eersteling vertegenwoordigt, ook zullen delen in de zalige opstanding waarin Hij gedeeld heeft. Daarom kan Paulus in 1 Thess. 4:14 verklaren: "Want als wij geloven dat Jezus gestorven en opgestaan is, dan zal God ook zo hen die in Jezus ontslapen zijn, samen met Hem brengen". Onze geloofsverbondenheid aan Christus die de dood overwonnen heeft, is dus de waarborg dat wij ook gewis en zeker zullen opstaan uit de doden. ¹¹

⁷ Vgl. J.N. Sevenster: *Leven en dood in de brieven van Paulus*, Amsterdam, 1954, bl. 98 e.v. F.W. Grosheide: *De eerste brief aan de kerk te Korinte (Commentaar op het N.T.)*, Kampen, 1957, bl. 382 e.v. F.J. Pop: *De eerste brief van Paulus aan de Corinthiërs Nijkerk*, bl. 360 e.v.

⁸ Vgl. J.N. Sevenster *Leven en dood in de Evangelien*, Amsterdam, 1952, bl. 119.

⁹ Vgl. Ex. 23:19; 34:26; Lev. 2:12; 23:10, 17, 20; Num. 15:20, 21.

¹⁰ Vgl. J.N. Sevenster: *Leven en dood in de brieven van Paulus*, bl. 99; F.J. Pop, a.w. bl. 366; F.W. Grosheide, a.w., bl. 399; H. Berkhof: *Gegronde Verwachting*, Nijkerk, 1967, bl. 35

3. DE NATUUR LEERT DE OPSTANDING UIT DE DODEN

De zekerheid dat er een opstanding uit de doden is, kan volgens Paulus eigenlijk ook in de natuur opgemerkt worden. Hij verwijst naar iemand die vraagt: "Hoe worden de doden opgewekt en meteen hoedanige lichaam komen zij?". Dan antwoordt hij: "Dwaas mens! Wat je zaait, wordt niet levend als het niet gestorven is. En wat je zaait -je zaait niet het lichaam wat zal worden, maar enkel een korrel, bijvoorbeeld van koren of van iets anders. Maar God geeft het een lichaam zoals Hij wil het, en aan iedereen van de zaadkorrels zijn eigen lichaam" (1 Kor. 15:35-38). Die vragensteller benaderde de hele zaak van de opstanding enkel verstandelijk en kon niet verstaan hoe een lichaam wat verteert of verbrand word of in de grond vergaan is weer tot leven kan komen. In zijn antwoord toont Paulus dat dit wat voor de vragensteller onmogelijk lijkt, elke dag in de natuur plaatsvindt. Een korenkorrel wordt bijvoorbeeld gezaaid. Hij wordt begraven in de grond. Als korenkorrel sterft hij en houdt op bestaan. Maar daarmee loopt alles niet ten einde. Juist als de korenkorrel in zijn gedaante als korrel ophoudt te bestaan, kan hij in een andere gedaante, namelijk als een levende plant daaruit te voorschijn komen. Anders gesteld: als de korenkorrel begraven (gezaaid) wordt, is dit niet het einde daarvan. Weldra staat de korenkorrel op uit zijn graf (uit de doden) en komt te voorschijn in een nieuwe en heerlijke gedaante. Zo leert ook de natuur ons dat daarin nu reeds een opstanding uit de doden is. En dat wat nu in de natuur gebeurd, zal eenmaal ook met de mens gebeuren bij de wederkomst van Christus. ¹²

¹¹ *Natuurlijk zal de goddeloze ook opstaan om het eeuwige oordeel tegemoet te gaan maar daarover spreekt Paulus niet in 1 Kor. 15. Vgl. F. W. Grosheide, a.w., bl. 399.*

¹² Vgl. F.W. Grosheide, a.w., bl. 417; F.J. Pop a.w. bl. 385; Johannes Calvijn: *Institutie, Boek III, vertaal deur A. Sizoo, Deel II, Delft, s.j. bl. 552.*

HOOFDSTUK III

TUSSEN DOOD EN OPSTANDING

1. BIJ DE DOOD

Wat gebeurt er met de mens op het ogenblik dat hij of zij te sterven komt? Op dat ogenblik wordt de band verbroken zie lichaam en ziel ¹³ tot een wonderlijke eenheid ¹⁴ samenbindt, zodat lichaam en ziel dan los van elkaar zijn. ¹⁵ zo blijft het tot bij de wederkomst van Christus wanneer het lichaam opgewekt wordt uit de doden en lichaam en ziel dan weer verenigd worden. Daarin zien we al een oordeel van God. ¹⁶ God heeft de mens immers geschapen als een eenheid van lichaam en ziel, maar als gevolg van de zonde wordt deze eenheid met de dood verbroken. Sterven betekent dus een breuk, een ontbinding van wat eigenlijk niet verbroken en ontbonden moest worden. Dat ziel en lichaam bij de dood van elkaar scheiden, zien we ook bij Christus. Bij zijn sterven heeft Hij zijn geest of ziel in de handen van zijn Vader overgegeven (Luk. 23:46), terwijl zijn ontzielde lichaam daarna door Jozef van Arimathea en anderen in het graf neergelegd is (Luk. 23:50-53). Bij de dood van de gelovige wordt zijn ziel dadelijk tot Christus, zijn Hoofd, opgenomen. ¹⁷ Er is dus geen vagevuur waar de zielen eerst van overblijvende zonden gelouterd moeten worden, zoals de Roomse Kerk beweert. Ook zijn de zielen geen bleke schimmen die ergens tussen hemel en hel wachten op de wederkomst van Christus. Nee, als onze zielen afscheid nemen van onze lichamen, gaan zij direct en onmiddellijk naar Christus in de hemel, naar het Vaderhuis met zijn vele woningen. Daarom kon Christus ook tegen de misdadiger aan het kruis zeggen: "Voorwaar, Ik zeg u, vandaag zal je samen met Mij in het Paradijs zijn" (Luk. 23:43). Niet morgen of met de wederkomst van Christus, maar nu, vandaag, ¹⁸ zal jij samen met Mij ¹⁹ in het Paradijs zijn. Ook in de gelijkenis van de rijke man en Lazarus zien we dat de ziel van de gelovige dadelijk bij de dood in de hemel opgenomen wordt om daar onuitsprekelijke zaligheid en vreugde te smaken (Luk. 16:19-23). Welk een zalige troost is het niet voor bedroefde achtergeblevenen na de dood van een dierbare om te weten dat de medegelovige die gestorven is terstond naar de heerlijkheid van de hemel opgenomen is om daar in zalige gemeenschap met Christus te verkeren'. Terwijl zij nog wenen en graven graven en zoeken naar zwarte kleding en begrafenisondernemers, is de gelovige die gestorven is al lang bij Christus in de hemel. Zo begrijpen wij hoe er stilheid in verscheurde harten bij het graf van een dierbare kan zijn. De wereld kijkt naar benden. Zij staart zich blind tegen het graf. Daar houdt voor hen alles op. Maar de blik van de gelovige stijgt omhoog. Wij zoeken niet de levende bij de doden. Wij geloven dat al onze dierbaren die in Christus ontslapen zijn dadelijk bij hun dood tot Christus opgenomen zijn. Onze Catechismus spreekt ook uitdrukkelijk ervan dat de zielen van de gelovigen bij hun dood tot Christus opgenomen worden (Heid. Cat. antw. 57). Dit opnemingswerk wordt volgens Gods Woord gedaan door de engelen. In de gelijkenis van de rijke man en Lazarus lezen we trouwens: "En toen de bedelaar stierf, is hij door engelen weggedragen naar de boezem van Abraham" (Luk. 16:22). Deze woorden hebben geen betrekking op zijn lichaam, want zijn lichaam is ongetwijfeld begraven net zoals dat van de rijke man. Deze woorden kunnen op niets anders dan op zijn ziel zien. Engelen hebben die naar de boezem van Abraham gebracht. ²⁰ Het ogenblik dat een geliefde gelovige sterft en de bron van tranen bij ons geopend wordt, kunnen wij in de geest zien hoe engelen zijn of haar ziel wegnemen en brengt naar de zalen van eeuwig licht in het Vaderhuis bij Christus. Daarom kan elke ware gelovige samen met Kohlbrugge zeggen: Wanneer ik sterf - ik sterf niet meer - en iemand vindt mijn schedel, dan verkondigt de schedel nog aan hem: Ik heb geen ogen, nochtans zien ik Hem, Jezus. Ik heb geen hersens, nochtans ken ik Hem. Ik heb geen lippen, nochtans verkondig ik zijn lof. Ik ben is een harde schedel, nochtans leef ik door zijn liefde. Ik lig hier buiten op een kerkhof, nochtans leef ik in die heerlijkheid van het Paradijs, en eenmaal zal mijn vlees met Hem leven. ²¹ Natuurlijk verlaten de zielen van de ongelovige of goddeloze mensen hun lichamen ook bij de dood. Maar net zoals in het

geval van de rijke man (Luk. 16:23), gaan hun zielen naar de plaats waar zij smarten verduren en daar blijven zij tot lichaam en ziel ook in hun geval bij de wederkomst van Christus verenigd wordt om dan naar lichaam en ziel de eeuwige smarten van de hel in te gaan.

¹³ Voor een verduidelijking van wat hier onder "ziel" verstaan wordt, zie punt 2 van dit hoofdstuk dat gaat over: *Het voortbestaan van de mens na de dood*.

¹⁴ Vgl. J.E. Wiskerke: *Léven tussen sterven en opstanding*, Goes, 1963, bl. 220, 224.

¹⁵ Voor deze traditionele Christelijke beschouwing én nieuwere visies over de dood, vgl. H. Berkhof, a.w. bl. 73, 75, 76, 79. D.J. de Groot, in *Christelijke Encyclopedie* 112, Kampen, 1957, (sub voce dood), bl. 460; William Hendriksen: *Visioenen der Voleinding*, Kampen, 1952, bl. 60, 196; Th. Delleman: *Alles nieuw*, Franeker, 1968, bl. 49).

¹⁶ Vgl. D.J. de Groot, a.w. bl. 4 60; J.E. Sevenster: *Leven en Dood in de Evangeliën*, bl. 95.

¹⁷ Vgl. William Hendriksen, a.w., bl. 60.

¹⁸ J. van Andel: *Het Evangelie naar het beschrijving van Lukas 2*, Kampen, 1932, bl. 486; J.R. Wiskerke, a.w., bl. 99, 101, 102; K Schilder: *Christus in zijn lijden III*2, Kampen, 1952, bl. 279.

¹⁹ J.N. Sevenster: *Leven en Dood in de Evangeliën*, Amsterdam, 1952, bl. 130, 131.

²⁰ S. Greijdanus: *Korte Verklaring der Heilige Schrift: Het Evangelie naar Lucas 2*, Kampen, 1955, bl. 84, 85.

²¹ Aangehaald door J. Verkuyl: *Het raadsel van de dood*, Kampen, 1948, bl. 39, 40.

2. HET VOORTBESTAAN VAN DE MENS NA DE DOOD

Het voortbestaan van de mens na de dood is in de laatste tijd deur verschillende personen sterk ontkend, vooral als er in het verband gesproken wordt van de ziel van de mens na de dood. Zo is onder anderen verklaard dat de zielen van de gelovigen die gestorven zijn niet direct bij hun dood in de hemel opgenomen worden, maar dat zij samen met het lichaam in de doodstaat verkeren tot op de dag van de opstanding uit de doden bij de wederkomst van Christus. ²² Vooral is er bezwaar gemaakt tegen de uitdrukking "onsterfelijkheid van de ziel", omdat er gerekend wordt dat dit een uitdrukking is die uit het heidendom afkomstig is. Toch is het opmerkelijk dat Calvijn in zijn Institutie deze uitdrukking enerzijds schijnbaar met het grootste gemak gebruikt en anderzijds toch ontkent dat hij daarin door de heidense wijsgeren beïnvloed is. ²³ Dit bezwaar tegen de uitdrukking "onsterfelijkheid van de ziel" kan door ons onderschreven worden als er bij de spreek over het leven na de dood uitgegaan wordt van de heidense gedachte dat de ziel een onvernietigbare goddelijke vonk is die reeds bestond voor het lichaam er was en bij de geboorte in het lichaam geplaatst werd en daarin gevangen gehouden wordt tot ze met de dood weer daaruit ontsnapt. Het bezwaar kan ook begrepen worden in het licht daarvan dat de Schrift ons leert dat God alleen onsterfelijkheid bezit (1 Tim. 6:16). Daarbij moet onthouden worden dat het woord "ziel" in de Schrift verschillende en soms bijna uiteenlopende betekenissen heeft. Daartegenover kan het echter niet ontkend worden dat de Schrift wel leert dat er een bewust verdere leven van de mens na de dood is. De Schrift stelt dit duidelijk dat het God is die de mens ²⁴ op een of andere manier of in één of andere vorm láát voortleven na zijn dood zodat Paulus kan zeggen dat ook de dood ons onder geen omstandigheid kan scheiden van de liefde van God die er in Christus Jezus onze Here is (Rom. 8:35, 38, 39). In de Schrift wordt de bepaalde vorm of wijze waarin de mens na de dood voort bestaat verschillende keren "ziel" genoemd (Matt. 10:28; Openb. 6:9 en 20:4). ²⁵ Ter verduidelijking kunnen wij het zo stellen dat er "iets" van de mens is waarin de ganse mens naar zijn diepste wezen (zijn volle "ik" begrepen is, ²⁶ die God na zijn dood in onsterfelijkheid laat voortbestaan, en dit "iets" wordt "ziel" genoemd in onderscheid met het lichaam wat begraven wordt (Heid. Cat. antw. 57). Dit onderscheid wordt in de Bijbel zelf aangetrof-

fen, vooral waar er sprake is van de dood van een persoon (Gen. 35:18; I Kon. 17:21; Matt. 10:28). ²⁷ In Matt. 10:28 lezen we: "En vrees niet voor hen die het lichaam doden, naar de ziel niet kunnen doden; maar vrees Hem liever die de ziel zowel als het lichaam kan verderven in de hel". Over deze woorden van Christus verklaart prof. Herman Ridderbos dat ziel hier tegenover lichaam staat als dat (het "iets") wat na de dood van de mens als levend beginsel blijft voortbestaan. Dit is onaantastbaar voor de aanvallen van mensen. Dit betekent niet dat Christus het lichaam als minderwaardig beschouwt; integendeel, men zou eerder kunnen zeggen dat Hij wijst op het eeuwige lot van beiden ziel en lichaam. Hij waarschuwt slechts dat de discipelen niet alleen bekommerd moeten zijn over het behoud van het aardse lichaam: zij moeten veel meer denken aan het lot van de ziel, aangezien het lot van het lichaam ook van de eeuwige bestemming van de ziel afhankelijk is. ²⁸ Ds. J.R. Wiskerke geeft een breedvoerige uiteenzetting van deze tekst en enkele grepen van zijn uiteenzetting geven wij hier weer. Met "ziel" kan hier niet een enkele levensgemeenschap met Christus bedoeld zijn, want er wordt juist gezegd dat ook de ziel verdorven kan worden in de hel. Daarom zal "ziel" een betekenis moeten hebben die op zichzelf niets zegt over redding óf ondergang, geloof óf ongeloof, leven in Christus óf sterven buiten Christus. Derhalve blijft er niets anders over als om het zo te zien dat de "ziel" iets aanduidt wat de mens is of heeft als mens, als schepsel van God en wat hij met alle andere mensen, gelovigen zowel als ongelovigen gemeen heeft. Daarop wijst de tegenstelling in het eerste deel van de tekst en de nevenstelling met "lichaam" in het tweede deel. De "ziel" wordt in het tweede deel van de eerste helft van Matt. 28:10 uitdrukkelijk genoemd als "iets" wat door de catastrofe van het proces van doden heen komt, omdat er sprake is van zij die "de ziel niet kunnen doden". Als het dan duidelijk is dat "ziel" op het menselijke leven ziet wat door de dood heen en na de dood blijft voortbestaan, moet er ook gelet worden op het feit dat dit menselijke leven niet pas ontstaat op het ogenblik dat de mens sterft, maar reeds tegenwoordig was toen de moordenaars hen gedood hebben. Dit blijkt immers uit het feit dat gezegd wordt dat zij de ziel niet kunnen doden. "Ziel" moet hier dus dezelfde plaats innemen in het leven van de mens als "geest" in zijn brede betekenis, die bij de dood uit het gezichtsveld van aardse waarneembaarheid verdwijnt, maar dan ook als leven van de mens die in zijn voortbestaan door God bewaard wordt. Wanneer die Heiland ons voorhoudt dat de ziel niet gedood kan worden en dus niet zal sterven maar zal voortbestaan, doet Hij daarin niets af van de realiteit van het sterven hier op aarde. In het stervenslijden is de "ziel" niet "kogelvrij". Allerminst. Wij kunnen zeggen: de ziel sterft weg; dan letten we vooral op wat voor ogen is. Terzelfdertijd kunnen wij echter ook zeggen: al wegstervende sterft de ziel toch niet. De ziel is begrepen in het sterven, maar toch blijft hij gespaard in deze catastrofe waarvan hij niet los staat. En op grond van het Woord van God kunnen wij daaraan toevoegen: het wegsterven én toch niet sterven, het heengaan én toch niet vernietigd worden, het ophouden om hier beneden voor onze ogen te bestaan én het feit dat hij desondanks voortbestaat buiten onze aardse ervaring, het ene zowel als het andere, is niet met elkaar in strijd, omdat het Woord van God beiden leert. Als het leven van de mens tussen zijn dood en de opstanding uit de doden in Matt. 10 aangeduid wordt met het woord "ziel" dan verbaast het ons niet dat de mensen die op deze wijze voortbestaan in de Schrift soms "zielen" genoemd worden. Wij vinden dit onder andere in Openb. 6:9 en 20:4 (Vgl. ook Openb. 13:14). ²⁹ Uit deze verklaringen van Matt. 10:28 ³⁰ kunnen we in het licht van genoemde teksten uit Openbaring, niet anders dan om tot de gevolgtrekking komen dat wij wel met vrijmoedigheid kunnen spreken van de ziel van de mens in onderscheid van zijn lichaam en ook van het voortbestaan van de ziel van de mens na de dood. Daarom is er ook geen fout te vinden in onze Catechismus als deze zegt dat de ziel van de gelovige ná dit leven dadelijk tot Christus, zijn Hoofd, opgenomen wordt (Heid. Cat. antw. 57). Deze visie wordt echter door sommigen beschouwd als in strijd met I Tim. 6:16 waarin verklaard wordt dat God alleen onsterfelijkheid bezit. Augustinus probeerde deze schijnbare tegenstrijdigheid op te lossen door te verklaren dat de ziel op zijn eigen ma-

nier onsterfelijkheid bezit. ³¹ Toch hoeft hier niet van een tegenstrijdigheid sprake te zijn. ³² In 1 Tim. 6:16 wordt verklaard dat God alleen onsterfelijkheid bezit. Omdat Hij eeuwig en onvergankelijk in zijn wezen is, is Hij inderdaad de enige die "van nature" onsterfelijkheid bezit. Maar al is Hij de enige die dit op grond van en uit de kracht van zijn wezen bezit, betekent dit nog niet dat Hij dit niet kan geven aan wie Hij wil. De engelen hebben dit van Hem ontvangen en die mens zou dit ook op een of andere wijze van Hem ontvangen hebben als hij niet gezondigd had (Gen. 2:16,17). In het licht van Matt. 10:28 en bovengenoemde verklaring van deze woorden van Christus, kunnen wij dus tot geen andere conclusie komen dan dat God aan de ziel van de mens, die in zichzelf niet onsterfelijk is, toch onsterfelijkheid geeft en met die onsterfelijke ziel gaat hij na zijn dood óf de eeuwige vreugde óf de eeuwige smart tegemoet. De Schrift leert ons ook dat Christus in deze wereld gekomen is om aan hen die aan Hem behoren het eeuwige leven te geven. Christus zelf zegt: "Mijn schapen luisteren naar mijn stem, en Ik ken hen, en zij volgen Mij, en Ik geef hen het eeuwige leven" (Joh. 10:27, 28). Elders verklaart Hij: "Voorwaar, voorwaar Ik zeg u, wie in Mij gelooft heeft het eeuwige leven" (Joh. 6:47).

²² *Ontkenning van het voortbestaan van de mens tussen dood en opstanding word o.a. gevonden bij B. Telder: Sterven ... en dan? Kampen, 1960, en van dezelfde schrijver; Rondom het boek "Sterven ... en dan?", Barendrecht, 1963. Ook: C. Vonk: De doden weten niets, Franeker, s.j. (1969); K. Hanhart: The intermediate state in the New Testament, Groningen, 1966. Voor grondige kritiek op het standpunt van B. Telder, vgl. J.R. Wiskerke, a.w. en L.F. Schulze: Het probleem van de tussentoestand met bijzondere verwijzing naar Telder, ongepubliceerde Th.M-scriptie. Voor kritiek op de gedachten van C. Vonk, vgl. J. van Bruggen in: De Reformatie van 24/1/1970-31/1/1970, 7/2/1970. Voor kritiek op K. Hanhart, vgl. C. van der Waal in: De Reformatie, 25/5/1968.*

²³ *Johannes Calvijn, a.w., Deel I, bl. 173, 175, 182, 183. Vgl. ook J.A. Heyns: De onsterfelijkheid van de ziel, Kaapstad/Pretoria, 1959.*

²⁴ *Vgl. G.C. Berkouwer: De mens het beeld Gods, Kampen, 1957, bl. 221, 230, 258, 267, 280, 294, 295, 297, 298, 309.*

²⁵ *Vgl. Th. Delleman, a.w., bl. 100. Hij beweert dat met zowel ziel als vlees in de Schrift soms gewezen wordt op de hele mens.*

²⁶ *Vgl. H. Berkhof, a.w., bl. 38, 39, 77.*

²⁷ *Vgl. W.J. de Klerk: Rousmart - De pastorale zorg over bedroefden na het overlijden van een dierbare, Johannesburg, 1968, bl. 79, 80; G. van der Leeuw: Onsterfelijkheid of opstanding Assen 1936, bl. 35.*

²⁸ *Herman Ridderbos: Het Evangelie naar Matthéüs, (K.V. der H.S.), Kampen, 1952, bl. 208. Vgl. ook F.W. Grosheide: Het heilig Evangelie volgens Matthéüs Kampen, 1954, bl. 168.*

²⁹ *J.R. Wiskerke, a.w., bl. 213-227.*

³⁰ *Verklaringen door Herman Ridderbos, F.W. Grosheide en J.R. Wiskerke.*

³¹ *J.R. Wiskerke, a.w., bl. 226.*

³² *Vgl. J.H. Semmelink: Onsterfelijkheid en opstanding, in: Exegetica, reeks III, deel V, Den Haag, 1962, bl. 64, 65.*

NIEUWE VISIE?

Het is zeker nodig om er hier de aandacht op te vestigen dat er vandaag ook theologen zijn die wel geloven dat er voor de mens een voortbestaan is na de dood, dus een verder leven direct van zijn stervensogenblik af, maar wat dan weer zo ver gaat door te zeggen dat ook het lichaam in een of andere vorm of op een of ander wijze deel heeft aan dit leven in de tussentoe-stand tussen de dood van de mens en de wederkomst van de Here. Deze visie wordt onder andere gehuldigd door Th. Delleman uit Nederland. ³³ Hij verklaart dat het lichaam reeds zo-

danig deel heeft aan het leven in de tussentoestand dat er gesproken kan worden van 'n lichamelijke verrijzenis (opstanding) direct na de dood. De verschijning voor de rechterstoel van Christus om deur Hem geoordeeld te worden (2 Kor. 5:10), vindt dan volgens Delleman plaats op het ogenblik als de mens sterft. Als deze opvatting van Delleman goed vertolkt wordt, kunnen wij niet anders dan zeggen dat dit een ander standpunt is dan wat we vinden in onze belijdenis. In onze Gereformeerde belijdenis wordt ons geleerd dat de opwekking van de lichamen pass bij de wederkomst van Christus zal plaatsvinden. Dan worden onze lichamen weer met onze zielen verenigd en gelijkvormig gemaakt aan het heerlijke lichaam van Christus (Heid. Cat. antw. 57; Nederlandse Geloofsbelijdenis art. XXXVII). Dit Gereformeerde belijdenisstandpunt is gegrond op Schriftgedeeltes zoals onder andere Matt. 10:28; Luk. 16:19-31; Luk. 23:43; 1 Kor. 15; 1 Thess. 4:13-18; Fil. 3:21 en 1 Joh. 3:2. Een eerlijk onderzoek van deze en andere Schriftgedeeltes toont duidelijk aan dat er in de Schrift geen gronden of rechtvaardiging voor de visie van Delleman gevonden kunnen worden. ³⁴

3.HET BEWUSTE LEVEN NA DE DOOD

Als de gelovigen bij hun dood tot Christus in het Vaderhuis opgenomen worden, verkeren zij in een bewuste toestand bij Christus. Dat blijkt reeds duidelijk uit het voorgaande. Toch is het nodig om het weer sterk te beklemtonen juist omdat er ook in onze tijd mensen zijn die dit beslist ontkennen. ³⁵ Tegenover dergelijke ontkenningen verklaren wij op grond van de Schrift dat de gelovigen na hun dood niet in een toestand van bewusteloosheid of diepe slaap verkeren waaruit zij pas met de wederkomst van Christus ontwaken. Nee, zij zijn bewust van alles om hen en ervaren bewust de heerlijkheid die God voor hen beschikt heeft. Dat zij bewust dé heerlijkheid bij Christus ervaren, blijkt uit verschillende Schriftgegevens. Zo verklaart Paulus in Fil. 1:21, 23: "Want voor mij is het leven Christus, en het sterven winst .... Ik verlang er naar om heen te gaan en met Christus te zijn, want dat is verreweg het beste". Dit spreekt toch van een bewust verkeer met Christus na de dood. ³⁶ Het sterven kan voor de gelovige toch geen winst zijns als hij in een toestand van bewusteloosheid of diepe slaap verkeert. Paulus zou toch niet kunnen zeggen dat het verreweg het beste is om met Christus te zijn als hij na zijn dood niet eens bewust kan zijn van het feit dat hij bij Christus is. De hele gelijkenis van de rijke man en Lazarus spreekt van een bewust bestaan van de mens na de dood waarin de rijke man bewust smarten lijdt en Lazarus bewust de heerlijke gelukzaligheid smaakt (Luk. 16:19-32). Daarvan getuigen Openb. 6:9 en 10 ook: "En toen Hij het vijfde zegel opende, zag ik onder het altaar de zielen van hen die gedood zijn ter wille van het woord van God en het getuigenis dat zij hadden. En zij riepen met luider stem en zeiden: Hoe lang, o heilige en waarachtige Heerser, oordeelt en wreekt U ons bloed niet op de bewoners van de aarde?". Op grond van laatstgenoemde Schriftuitspraak komt prof. W.J. Snyman onder andere tot de conclusie "dat de Schrift hier leert een welbewust en actief voortbestaan van de zielen na de dood. Er is herinnering en vooruitzicht zoals blijkt uit de vraag: Hoe lang? Dit betekent ook dater tijdsbesef aanwezig is. Er is ook de hoogste activiteit. Zij leven en regeren samen met Christus." ³⁷ Het bewuste voortbestaan van de mens na de dood blijkt ook uit de woorden van Christus aan Martha: "Ik ben de opstanding en het leven; wie in Mij gelooft zal leven al is hij ook gestorven; en iedereen die leeft en in Mij gelooft, zal nooit sterven tot in eeuwigheid" (Joh. 11:25, 26). Wij kunnen dus concluderen dat de gelovigen in een bewuste toestand na de dood verkeren en dat er zelfs gesprekscontact - als men het zo aards mag uitdrukken - tussen hen en Christus is. ³⁸

³³ Th. Delleman: *Alles nieuw, Franeker, 1968. Delleman zegt dat hij tot deze visie geïnspireerd is door de Nieuwe Catechismus van de Roomse Kerk die in Nederland verschenen is (a.w. bl. 112). Vgl. De Nieuwe Catechismus - Geloofsverkondiging voor volwassenen van Nederland, Antwerpen - 's - Hertogenbosch- Roermond/Maaseik, 1966, bl. 554, 555.*

³⁴ Vgl. J.R. Wiskerke, a.w., bl. 52, 53, 54.

³⁵ Voor deze ontkenning, vgl. C. Vonk: *De doden weten niets*, Franeker, s.j. (1969). Voor kritiek op de uittaling van Vonk, vgl. J. van Bruggen in: *De Reformatie* van 24/1/1970, 31/1/1970, 7/2/1970.

³⁶ Vgl. Herman Ridderbos: *Paulus-Ontwerp van zijn Theologie*, Kampen, 1966, bl. 557, 566-568.

³⁷ W.J. Snyman: *Leven, dood en onsterfelijkheid in het Nieuwe Testament*, in: *Koers*, deel XXVIII, no. 10, April 1961, bl. 420.

³⁸ Herman Ridderbos: *Paulus*, bl. 566-568. 1731/1/1970, 7/2/1970.

4. WEERZIEN NA DE DOOD?

Zullen de gelovigen elkaar hiernamaals in het Vaderhuis kennen en herkennen? Zal er een weerzien na de dood zijn, niet slechts ná de lichamelijke opstanding uit de doden, maar reeds vóór de opstanding? Op deze vragen moeten wij op grond van Schriftgetuigenis bevestigend antwoorden. Er is een herkenning van elkaar na de dood reeds voor de lichamelijke opstanding. Dit weerzien of herkenning van elkaar wordt dikwijls bestreden op grond van het feit dat - zoals dan gezegd wordt - de ziel geen zintuigen zoals ogen, oren, handen, enz. heeft die voor de herkenning van elkaar toch nodig zijn. Wie echter zo redeneert, redeneert over hemelse zake geheel en al in aardse termen, en dat mag niet. Trouwens, de engelen hebben ook geen lichamen en toch is er onderlinge contact en gemeenschap tussen hen. Wij moeten echter niet steunen op allerlei menselijke redeneringen maar alleen vasthouden aan wat de Schrift ons leert. De Schrift toont ons dat er wel een herkenning van elkaar na de dood is. Ook in dit verband kunnen we verwijzen naar de gelijkenis van de rijke man en Lazarus. Abraham kende Lazarus en Lazarus Abraham. ³⁹ En als Christus zegt: "Maakt u vrienden door de onrechtvaardige Mammon, zodat wanneer jullie het leven verlaten, zij u in de eeuwige tenten kunnen ontvangen" (Luk. 16:9), dan veronderstel dit een herkenning van elkaar na de dood. Deze vreugdevolle ontvangst of verwelkoming in de eeuwige tenten, in het Vaderhuis, impliceert toch dat de zaligen in het Vaderhuis moeten weten dat zij weldoeners zijn die de eeuwige rust zijn binnengaan en zij dan ook als zodanig ontvangen. (Vgl. verder: Jes. 14:9, 10; Matt. 17:3). Toch moeten wij ervoor waken om van deze herkenning of weerzien na de dood niet aards te denken alsof het zou betekenen dat de aardse banden die ons hier aan elkaar gebonden hebben ook daar van grote betekenis zullen wezen. Nee, onze vreugde in het Vaderhuis zal er niet in bestaan om daar weer bij man of vrouw of vader of moeder of kind te zijn, maar daarin dat we bij Christus, onze Heiland en Zaligmaker zullen wezen. Paulus zegt trouwens in Fil. 1 ook: Ik heb een verlangen om heen te gaan en met vader of moeder of deze of die persoon te zijn maar hij zegt: "Ik heb verlangen om heen te gaan en met Christus te wezen, want dat is verreweg het beste" (Fil. 1:23). Samen met prof. K. Dijk kunnen wij zeggen: Waar het in het hiernamaals gaat om de volkomen dienst van de Here Jezus Christus en om de gemeenschap met Hem, valt ter wille van dé gemeenschap de verbintenis met familieleden weg en zullen wij elkaar in het Vaderhuis niet meer bezitten als man en vrouw of als ouders en kinderen of als broers en zusters - hoe innig de band hier op aarde ook was en hoe sterk de liefde in onze harten bleef leven voor hen die heengegaan zijn. Wij zullen hen wel weer zien en ook herkennen, maar alleen als kinderen van de hemelse Vader en als broeders en zusters van de Heiland die met zijn opstanding ook ons glorieus verlost heeft van al het aardse en het stoffelijke tot een verheerlijkt leven. ⁴⁰

³⁹ Vgl. S. Greijdanus, a.w. bl. 85.

⁴⁰ K. Dijk: *Over de laatste dingen I: Tussen sterven en opstanding*, Kampen, 1955, bl. 140.

Vgl. ook Helmut Thielicke: *Ik Geloof*, Wageningen, s.j. (1965), bl. 175, 176.

5. DE RUST IN HET VADERHUIS

Een verdere vraag die beantwoord moet worden, is: Waarin bestaat de zaligheid van de gelovigen in het tijdperk tussen hun dood en di opstanding uit de doden? Veel kunnen wij in dit verband niet zeggen omdat de Schrift er niet veel over zegt. Op grond van de Schrift kunnen we echter wel zeggen dat deze zaligheid vooral zal bestaan in rust. Zo lezen wij in Openb. 14:13: "Zalig zijn van nu af de doden die in de Here sterven. Ja, zegt de Geest, zodat zij kunnen rusten van hun arbeid". En in Hebr. 4 lezen we: "Er blijft dus 'n Sabbatsrust over voor het volk van God; want wie in zijn rust ingegaan is, rust ook zelf van zijn werken zoals God van de zijne". De rust die de gelovige bij zijn of haar dood verkrijgt, is een rust in verschillende opzichten. ⁴¹ Deze is eerst een rust van de zonde die het aardse leven van die kinders van God zo verbitterd heeft. Mijn dood is ook de dood van mijn zonden. ⁴² In het Vaderhuis zal ik geen last meer van de zonde en zijn gevolgen hebben. Het is verder een rust van de strijd die hier op aarde gevoerd moest worden tegen de duivel, de wereld en ons eigen vlees. Het is een rust van de aanvechtingen van Satan waardoor hij ons hier gekweld heeft. Het is een rust van de worsteling voor de eer van de Here op alle terreinen van het leven. Het is eindelijk een rust van de taak die we hier op aarde moesten vervullen voor de verkrijging van ons dagelijkse brood. Toch moeten wij de rust in het Vaderhuis niet interpreteren als een leven in volkomen passiviteit en niets doen.⁴³ Verschillende Schriftgegevens duiden erop dat de gelovigen dan actief bezig zullen zijn. In Luk. 16:9 wordt gezegd dat de gestorven gelovigen die in de hemelen zijn, degenen die aan hen tijdens hun aardse leven weldaden bewezen hebben bij hun dood in eeuwige tenten zullen ontvangen. Dit duidt op een actieve daad. In Openb. 6:9 en 10 wordt gezegd dat de zielen van hen die ter wille van het Woord van God en het getuigenis aangaande Hem gedood zijn met Hem gesproken hebben. Volgens de gelijkenis in Luk. 16 heeft Abraham ook met de rijke man die smarten geleden heeft, gesproken. En in Openb. 20:4 lezen wij dat de zielen van hen die onthoofd zijn vanwege het getuigenis van Jezus en vanwege het Woord van God als koningen samen met Christus geregeerd hebben. Ook dit wijst op een actief bezig zijn. Zij zullen dus bezig zijn en alles wat zij doen zal op een of andere manier een dienst aan God zijn waardoor Hij geloofd en geëerd zal worden. Het is heel duidelijk uit de Schrift dat op de nieuwe aarde, ná de wederkomst van Christus en nadat lichaam en ziel verenigd zijn, de mensen God dag en nacht zullen dienen (Openb. 7:15) en zingend en juichend zijn grootheid, goedheid en lof zullen verkondigen (Openb. 15:2-4). Nu kan zeker met vrijmoedigheid aangenomen worden dat iets dergelijks - al is het in mindere mate - ook bij de gelovigen in het Vaderhuis voor de wederkomst van Christus gevonden wordt. Al hun daden in die periode kunnen daarom samengevat worden onder de uitdrukking: dienst aan God (Openb. 7:15). De zaligheid van de gelovigen hiernamaals kan dus aangeduid worden als rust enerzijds en dienst aan God anderzijds. Deze twee zijn niet met elkaar in strijd, want zelfs hier op aarde betekent rust niet noodwendig niets doen maar veelal iets anders doen. Het leven in het Vaderhuis zal dus wel een rust zijn, maar dan specifiek een rust van al het zondige en moeitevolle van het aardse leven. Tezelfdertijd zal het leven hiernamaals bestaan in een zielsverkwikkende dienst aan God. Net zoals rust en arbeid bij God zelf tot een wonderlijke eenheid samengebonden zijn (Gen. 2:3; Joh. 5:17), zo zal het ook met de gelovigen na hun dood wezen.

⁴¹ Vgl. Th. Delleman: a.w., bl. 90: Oor Openb. 14:13 sê hy: "Het leven van velen is vol moeite en verdriet. Ons werken is geworden tot arbeiden. En hieraan kleven bloed en tranen. In de Heer sterven betekent reeds nu - van nu aan! - rust, uitrusten, maar ook rusten van (niet meer te maken hebben met) moeiten, bloed en tranen, en rusten in, zich geven aan de hemelse eredienst, zich verheugen in de hemelse saligheid."

⁴² Vgl. Heid. Catechismus antw. 42.

⁴³ Vgl. Th. Delleman, a.w., bl. 90, 99: "De hemelse rust is geen permanent slapen in de zin van nietsdoen, uitrusten .... Hemelse rust heeft evenals hemellied ook zijn feestelijke klank. Het duidt de blijde sfeer en stemming aan, waarin, van zorg ontslagen, geleefd en gewerkt word in nieuwe creativiteit."

6. GEEN BEKERING NA DE DOOD

Uit de Schrift is het duidelijk dat er na de dood van een mens niet nog gelegenheid of mogelijkheid voor bekering is. Met jouw dood valt ook de definitieve beslissing of je de eeuwige zaligheid of de eeuwige smarten zult ingaan. Er is geen sprake van dat de ziel zich "kan bekeren" na de dood en dat zo'n bekering ook het lichaam ten goede kan komen, want in 2 Kor. 5:10 lezen we: "Want wij moeten allemaal voor de rechterstoel van Christus verschijnen, zodat een ieder kan ontvangen wat hij door het lichaam verricht heeft, volgens wat hij gedaan heeft, of het goed is of kwaad". Dit betekent dat de eeuwige bestemming van de mens in het oordeel bepaald wordt door dit wat hij gedaan heeft voor zijn dood toen lichaam en ziel nog verenigd waren. Ook de gelijkenis van de rijke man en Lazarus leert dat je bij je dood direct naar de plaats van eeuwige vreugde of eeuwige smart gaat. Twee Schriftgedeelten vragen hier onze bijzondere aandacht omdat deze dikwijls ten onrechte aangehaald worden als bewijzen dat er nog bekering na de dood is.

Het eerste is 1 Petr. 3:18-20. Hier wordt verklaard dat Christus "levend gemaakt is door de Geest in Wie Hij ook heengegaan en gepreikt heeft voor de geesten in de gevangenis die eertijds ongehoorzaam waren toen de lankmoedigheid van God eenmaal gewacht heeft in de dagen van Noach, terwijl de ark gereedgemaakt werd." Hier wordt niet gezegd, zoals sommigen het voordoen, dat Christus na zijn dood ging preken voor de geesten of zielen van de mensen die in de tijd van Noach gezondigd hadden.

Bovendien, al zou Hij voor hen gepreikt hebben, waarom alleen voor hen en niet ook voor de anderen. Wat in dit Schriftgedeelte bedoeld wordt, is dat Christus destijds, tijdens de bouw van de ark, door zijn Geest bij monde van Noach voor deze mensen gepreikt heeft maar zij hebben zich niet bekeerd?

Het tweede Schriftgedeelte is 1 Petr. 4:6. In deze tekst wordt gezegd: "Want daarom is ook aan de doden het evangelie verkondigd..." Hier wordt niet bedoeld dat aan de mensen die dood zijn ná hun dood nog het evangelie verkondigd wordt, maar dat aan deze bepaalde mensen van wie Petrus spreekt die nu dood zijn, vóór hun dood het evangelie verkondigd is. Wij verwerpen derhalve enige gedachte van een bekering na de dood. In aansluiting hiermee verwerpen wij ook de leer van de Roomse Kerk over het vagevuur (wat letterlijk betekent: een vuur wat reinigt of schoonveegt). Volgens deze opvatting worden de zielen bij die dood eerst in het vagevuur gehouden waar zij dan de straf voor overgebleven zonden uitdienen en gereinigd worden van zondesmetten die hen nog aankleven. Pas daarna gaan de zielen naar de hemel. In de Bijbel wordt ons echter niets van zo'n vagevuur geleerd.

7. CONTACT MET GESTORVENEN? (SPIRITISME)

Tussen de geesten van de gestorvenen en de mensen die nog leven, is er geen contact. Geen mens of medium kan de breuk die door de dood bewerkt is, vernietigen en contact tussen levenden en doden bewerken. Uit de gelijkenis van de rijke man en Lazarus blijkt dat de rijke man op geen manier hoegenaamd in verbinding kon treden met zijn familie die nog leefde (Luk. 16). Alle pogingen om wel contact met de geesten van de gestorvenen te maken, worden ook uitdrukkelijk door God verboden. Zo beveelt God in Deut. 18:10-12: "Er mag niemand bij u gevonden worden .... die een geest van een gestorvene vraagt of een geest die waarzegt, of de doden raadpleegt. Want ieder die deze dingen doet, is de Here een gruwel".

En in Jes. 8:19 lezen we: "En als zij tegen u zeggen: Raadpleeg de geesten van de gestorvenen en de geesten die waarzeggen, die piepen en mompelen - moet een volk niet zijn God raadplegen; moet voor de levenden de doden gevraagd worden?" Tegenover deze Schriftuurlijke opvatting staat er natuurlijk de visie van het Spiritisme die beweert dat daar wel contact tussen gestorvenen en levenden bestaat. Dit contact wordt vooral bewerkt door een bepaalde persoon die dan als medium tussen de geest van de gestorvene en de levende optreedt. Op die wijze "spreken" de doden dan met de levenden en openbaren aan hen dingen die zij anderszins niet geweten zouden hebben. Nu is het al gebeurd dat bepaalde dingen die de zogenaamde doden door het mediums tegen de levenden zeggen, inderdaad gebleken zijn de waarheid te zijn. Zo heeft "Samuel" bijvoorbeeld door de toverheks van Endor tegen Saul gezegd dat hij de volgende dag zou sterven en dit is inderdaad gebeurd. Hoe moeten wij als gelovigen dit ou verklaren? Afgezien van het feit dat veel van de handelingen en "boodschappen" die van de doden door het mediums naar de levenden komen op handigheid, bedrog, suggestie en hypnose gegrond zijn, moeten wij beseffen dat we hier ongetwijfeld te maken hebben met het werk van de duivel. Het zogenaamde contact met de gestorvenen is in werkelijkheid een contact met de boze geesten; de engelen, trawanten en handlangers van de duivel. Nu leert de Schrift ons uitdrukkelijk dat de duivel de mensen die onder zijn macht verkeren inderdaad in staat stelt om wonderdaden te verrichten en ook voorspellingen te doen die werkelijk bewaarheid worden (Deut. 13:1-3). Christus zelf zegt ook dat er aan het einde van de dagen valse christussen en valse profeten (mensen die geheel onder de macht van de duivel zij) zullen komen die grote tekenen en wonderen zullen doen (Matt. 24:24). Op grond hiervan moeten we aannemen dat de duivel en zijn trawanten (boze geesten - Ef. 6:12) onder toelating van God de mediums ook in staat stellen om wonderdadige dingen te doen en dingen te openbaren of te voorspellen - die later werkelijk de waarheid blijken te zijn - die slechts op bovennatuurlijke wijze bekend gemaakt kunnen worden. (God laat deze dingen toe omdat Hij volgens Deut. 13:1-3 de mens op die wijze op de proef wil stellen of hij ondanks dit alles nog in het geloof aan Hem zal blijven vasthouden). Het zogenaamde contact van de Spiritisten met de geesten van gestorvenen is dus in werkelijkheid geen contact met hen, maar met de duivel en zijn boze geesten. In het Spiritisme hebben wij met niets anders te maken dan met het werk van de duivel die probeert om de mens los te maken en af te trekken van Gods openbaring in Christus Jezus en hem te misleiden door de wonderen en waarzeggerij van de valse profetie. In dit licht moeten wij ook de geschiedenis van Saul bij de toverheks van Endor zien (1 Sam. 28). Wij moeten onthouden dat deze vrouw leefde in de tijd van Samuel en hem waarschijnlijk dikwijls gezien heeft en daarom gemakkelijk een beschrijving van het "wezen dat uit ie aarde opkwam" kon geven wat voor Saul helemaal aanvaardbaar was dat dit werkelijk Samuel was. Maar het was niet Samuel zelf die verscheen, maar een boze geest, een engel van de duivel die onder de toelating van God "als Samuel" aan de vrouw geopenbaard werd zowel het feit dat het Saul was die met haar sprak, als het feit dat Saul de volgende dag zou sterven. Wij moeten bij het lezen van dit gedeelte goed opletten dat er nergens staat dat Saul werkelijk Samuel gezien heeft.⁴⁴ Verder moeten we aannemen dat alles wat "Samuel" tegen Saul gezegd heeft, hij - zoals in alle gevallen bij di Spiritisten - door middel van de vrouw (het medium) tegen hem gezegd heeft.⁴⁵ Ook op grond van dit Schriftgedeelte kunnen we niet zeggen dat er contact tussen de levenden en de doden is, omdat wij ook hier met het werk van de duivel onder de toelating van God te maken hebben.

⁴⁴ Vgl. A. de Bondt: *Dood en opstanding in het Oude Testament*, Kampen, 1938, bl. 56³ 57.

⁴⁵ Van deze gebeurtenis zijn er verschillende en zelfs uiteenlopende verklaringen. De hier gegeven verklaring, lijkt echter de meest aanvaardbare. Vgl. J.H. Kroeze: *Koning Saul - De gezalfde van de Here, bevreest voor de manschappen, Potchefstroom, 1962, bl. 105-*

8. VOORLOPIGE VREUGDE OF SMART

Zowel de heerlijkheid van de gelovige na de dood als de smarten van de ongelovige erna zijn eigenlijk voorlopig, want ze worden slechts ervaren voor zover het hun zielen betreft. Pas met de wederkomst van Christus en de opstanding van het vlees treden de volle heerlijkheid of smarten in werking. Dan worden lichaam en ziel verenigd en gaan de gelovigen naar de nieuwe aarde onder een nieuwe hemel om nimmer eindigende gelukzaligheid te smaken, maar de ongelovigen gaan het eeuwige verderf in waar de rampzaligheid hun deel zal worden.

HOOFDSTUK IV

WEDERKOMST EN OPSTANDING

WAT ZAL GEBEUREN?

Wat zal er gebeuren op de dag van de wederkomst van de Here waarop de opstanding uit de doden ook zal plaatsvinden? In antwoord op deze vraag zijn er door bepaalde mensen in de loop van de eeuwen allerlei ijdele fantasieën en bespiegelingen opgedist waarvoor er geen steun in de Schrift te vinden. Trouwens, het is nogal opvallend dat de Schrift bijzonder sober is in zijn uitspraken in dit verband en geen uitvoerige beschrijving geeft van al de gebeurtenissen op de jongste dag. Toch worden aan ons daarin enige aanwijzingen gegeven wat er zal gebeuren en hoe de gebeurtenissen op elkaar zullen volgen. Nu spreekt het vanzelf dat als de Schrift spreekt over de dingen die veel grootser en heerlijker zijn dan wat een oog gezien, een oor gehoord en in het hart van de mens opgekomen is, hij dit niet anders kan doen dan in menselijke woorden en begripsvormen, en daarmee zal de grootsheid en heerlijkheid van de gebeurtenissen op de jongste dag nooit ten volle weergegeven kunnen worden. Dit moeten wij steeds goed beseffen. Op grond van wat we op verschillende plaatsen in de Schrift lezen, moeten we het gebeuren op die dag ons min of meer zó voorstellen: Voorop staat de wederkomst van onze Here. Christus zal komen op de wolken van de hemel, duidelijk, zichtbaar en kenbaar voor alle mensen. Dit wordt uitdrukkelijk tegen ons gezegd in Openb. 1: "Zie, Hij komt net de wolken, en elk oog zal Hem zien, ook zij die Hem doorstoken hebben". Christus' komst is geen geestelijke, onzichtbare wederkomst zoals in sommige kringen beweerd wordt, maar het zal een lichamelijke wederkomst zijn, want bij zijn hemelvaart hebben de engelen tegen de discipelen gezegd dat Jezus eenmaal weer net zo zal komen zoals zij Hem naar de hemel zagen varen het (Hand. 1:11). Hoe het mogelijk zal zijn voor alle mensen om Hem te zien bij zijn wederkomst, gaat ons verstand te boven. Wij moeten alleen gelovig aanvaarden wat de Schrift zegt en beseffen dat God het wel zo kan beschikken dat alle mensen Hem zullen zien bij zijn komst. De wederkomst van de Here zal duidelijk aangekondigd worden, want Paulus zegt: "Want de Here zelf zal van de hemel neerdalen met een geroep, met de stem van een aartsengel en met geklank van de bazuin van God" (1 Thess. 4:6). Het teken bij de komst van de Here is dus tweeledig: de roepende stem van een aartsengel en het geklank van de bazuin van God. Met het woord aartsengel word hier ongetwijfeld gewezen op een van de allerhoogste engelen van God. Zijn stem zal weerklinken over de ganse aarde. Tezamen met zijn roepende stem zal het geklank van de bazuin van God zoals het sterke geluid van donder gehoord worden. In de Oud-Testamentische tijd was het reeds zo dat machtige daden van de Here door bazuin geklank aangekondigd werden. Zo wordt Gods verschijning op de berg Sinai gekenmerkt door een sterk bazuin geschal (Ex. 19:16, 18; 20:18). De uren van Jericho zijn ook omgevallen toen de bazuin geblazen werd (Joz. 6:5,20). Zo zal de komst van Christus ook door 'n wereldomvattend bazuin geklank aangekondigd worden waardoor alle mensen als het

ware geforceerd zullen worden om op te kijken naar Hem die komt op de wolken van de hemel. Deze tekens zullen natuurlijk niet alleen een aankondiging van zijn komst zijn, maar erin zal ook de geweldige, de indrukwekkende en de goddelijke majesteit van zijn komst tot openbaring komen. Zodra de bazuin over de aarde klinkt, worden de doden opgewekt en de levenden worden veranderd. Paulus zegt het duidelijk: "Wij zullen wel niet allen ontslapen, maar wij zullen allen veranderd worden, in een ogenblik, in een oogwenk bij de laatste bazuin; want de bazuin zal weerklinken en de doden zullen onvergankelijk opgewekt worden; en wij zullen veranderd worden" (1 Kor. 15:51,52). Het geklank van de bazuin heeft dus vooral betrekking op de gestorvenen. Het dringt door tot in de graven, tot in al de verborgen hoeken van de aarde. De gestorvenen worden daardoor als het ware uit hun doodslaap wakker geroepen. Hoewel uiteindelijk al de doden zullen opstaan, staan hen die in Christus gestorven zijn, de gelovigen dus, eerste op (1 Thess. 4:16). De graven gaan open. De zee geeft de doden die daarin waren (Openb. 20:13). Niemand zal achterblijven; allen zullen herrijzen. De gelovigen staan op uit de graven met dezelfde, maar toch geweldig verheerlijkte lichamen. De gelovigen die nog levend op de aarde zullen zijn, worden dan in een enkel ogenblik veranderd zodat hun broze en vergankelijke lichamen ook onvergankelijke en verheerlijkte lichamen worden (1 Kor. 15:51-53). Hierna worden alle gelovigen door engelen verzameld. Christus zegt zelf, als Hij spreekt van zijn wederkomst, het volgende: "En Hij (Christus) zal zijn engelen uitsenden met hard trompetgeluid en zij zullen zijn uitverkorenen verzamelen uit de vier windstreken, van het ene eind van de hemelen af tot het ander einde ervan" (Matt. 24:31). De ganse kerk van Christus, al de gelovigen die geleefd hebben door al de eeuwen heen, worden hier als een grote en indrukwekkende eenheid samengebracht. Ook zij die over de wereld verstrooid waren en misschien als enkelingen te midden van een Christus-vijandige wereld feitelijk aan zichzelf overgelaten waren, zullen dan als verlost kinderen van God geopenbaard worden en door de engelen met en bij al de uitverkorenen vergaderd worden. Nadat al de gelovigen zo door de engelen bijeengebracht zijn, zullen zij, volgens Paulus, allemaal samen opgeheven worden en in wolken weggevoerd worden, de Here tegemoet in de lucht (1 Thes. 4:17). Zoals de mensen in de oude tijd de bruidegom bij zijn komst tegemoet trokken (Matt. 25:6), zo zal de bruidskerk haar Bruidegom tegemoet gaan in de lucht om nog groter luister en glorie aan Hem bij zijn komst te verlenen. Zij zullen Hem begroeten en omhullen met hun hosanna's en jubelzangen, want dan is het grote ogenblik aangebroken waarnaar de bruidskerk door de eeuwen heen met smachtend verlangen uitgezien heeft.

2. DE DOOD VAN DE DOOD

Nadat alles plaatsgevonden heeft zoals hierboven aangeduid, zal, volgens Paulus, de dood uiteindelijk definitief en totaal overwonnen zijn. Dan zal vervuld worden het woord wat geschreven is: "De dood is verslonden in de overwinning" (1 Kor. 14:54). Paulus spreekt elders van de dood als de laatste vijand die vernietigd zal worden (1 Kor. 15:26). Hij noemt het zo omdat de dood ook ná de verlossingsarbeid van Christus en ná zijn opstanding uit de doden nog met zijn verwoestingswerk doorging. Oppervlakkig geoordeeld zal het lijken alsof Christus de dood niet werkelijk overwonnen heeft. Maar bij de wederkomst van Christus en de opstanding van de mensen uit de doden, zullen de volle kracht en heerlijkheid en betekenis van Christus' opstanding uit de doden ontplooid worden. Dan zal de dood geheel en al verslonden worden in de overwinning van Christus. Wij moeten erop letten dat Paulus het woord verslonden gebruikt. "De dood is verslonden in de overwinning". Nu weten wij dat iets verdwijnt als het verslonden wordt. Het bestaat niet meer. Het is weg. Zo zal het met de dood gaan op de jongste dag: hij zal niet maar net ontwapend worden maar vernietigd worden; hij wordt niet alleen gebonden maar verslonden. Met deze dingen in gedachten komt de apostel Paulus bij voorbaat al tot de blijde geloofsjubel: "Dood, waar is je angel? Dodenrijk, waar is je overwin-

ning?" (1Kor. 15:55). In zijn visioenen op Patmos ziet Johannes het ook als één van de kenmerkende trekken van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde dat er geen dood meer zal wezen (Openb. 21:4). Nadat al de genoemde dingen plaatsgevonden hebben, breekt het einde van alles aan, het einde wat tegelijkertijd een nieuw begin zal wezen: voor de gelovigen een nieuw begin van eeuwige vreugde; voor de ongelovigen en goddelozen een nieuw begin van eeuwige smarten.

3. HET OPSTANDINGSLICHAAM

Wat aard en karakter van het opstandingslichaam zullen zijn, wordt door Paulus aan ons voorgehouden in 1 Kor. 15:35-38 en 42-44 waar hij dit zegt: "Maar iemand zal zeggen: Hoe worden de doden opgewekt, en met een hoedanig lichaam komen zij? Dwaze mens! Wat u zaait, wordt niet levend als het niet gestorven is. En wat u zaait - u zaait niet het lichaam wat zal worden, maar een enkele korrel, bijvoorbeeld van koren of van iets anders, Maar God gaf het een lichaam zoals Hij gewild heeft, en aan ieder van de zaadkorrels zijn eigen lichaam .... Zo is ook de opstanding van de doden: er wordt gezaaid in vergankelijkheid, er wordt opgewekt in onvergankelijkheid; er wordt gezaaid in oneer, er wordt opgewekt in heerlijkheid, er wordt gezaaid in zwakheid, er wordt opgewekt in kracht. Een natuurlijk lichaam wordt gezaaid, een geestelijk lichaam wordt opgewekt". Hier toont Paulus duidelijk aan enerzijds dat wij hiernamaals hetzelfde lichaam zullen hebben als wat wij nu hebben, anderzijds laat hij ook zien dat onze lichamen er toch geheel anders zullen uitzien dan thans. ⁴⁶

3.1. HETZELFDE LICHAAM

Allereerst legt Paulus er de nadruk op dat ik met mijn opstanding hetzelfde lichaam zal hebben als ik nu heb. Hoewel het lichaam van de gelovige dan verheerlijkt zal zijn en een andere gedaante zal vertonen, zal het toch hetzelfde lichaam zijn. Paulus verduidelijkt dit met het beeld van het zaad en de plant die eruit voortkomt. Het zaad dat gezaaid wordt, bepaalt immers welke plant eruit gaat voortkomen. Al ik een tarwekorrel in de grond plant, kan ik toch niet verwachten dat er een vijgenboom zal opkomen. Nee, uit de tarwekorrel komt een tarweplant te voorschijn. Anders gesteld: de tarwekorrel die gezaaid is, komt als ze ontkiemt zelf weer te voorschijn, maar dan net in een nieuwe gedaante. Zo is het ook als de mens opstaat uit de doden. Ikzelf zal opgewekt worden met het lichaam dat ik nu heb, hoewel het een nieuwe en veel heerlijker gedaante zal hebben. ⁴⁷ Dat de gelovige met de opstanding uit de doden hetzelfde lichaam zal hebben, terwijl het toch anders eruit zal zien dan nu, kan ook verduidelijkt worden met het beeld van de vlinder. De vlinder is precies hetzelfde wezen dat vroeger een rups en daarna een popje was. Toch is de gedaante van de vlinder veel mooier en indrukwekkender dan toen ze of een rups óf een popje was. Zo is het ook met de opstanding uit de doden: wij hebben dezelfde lichamen als nu; toch zijn ze anders en veel heerlijker dan nu. ⁴⁸ Het komt er dus op neer dat daar bij onze opstanding uit de doden, Wat onze lichamen betreft, er een gedaanteverwisseling plaatsvindt, maar geen wezensverandering. Hierop legt Paulus sterke nadruk, vooral als hij in verband met de korrels die gezaaid worden, zegt: "Maar God geeft deze een lichaam zoals Hij gewild heeft en aan ieder van de zaadkorrels zijn eigen lichaam". In de tarwekorrel is er een levenskiem. Oppervlakkig geoordeeld, mag het lijken alsof die ven levenskiem dood is, want ik kan zo'n korrel jaren bewaren en hij zal precies zo blijven zoals hij is. Maar het ogenblik dat ik de korrel plant, ontkiemt de levenskiem en uit de schijnbaar dode korrel komt er een levende plant te voorschijn. Zo is het nu ook met de mens gesteld. Van elk menselijk lichaam bewaart God een levenskiem op één of ander wijze die wij niet weten. Nu doet het er niet toe of zo'n mens door dieren verscheurd is of verbrand is of in de zee vergaan is of in het graf tot stof geworden is. God bewaart van iedereen een levenskiem, en met de opstanding uit de doden laat God uit deze levenskiem weer ieders eigen lichaam

groeien, maar dan alleen in veel heerlijker gedaante. ⁴⁹ Daarom kan elke gelovige ook samen met onze Catechismus zeggen "dat ditzelfde vlees van mij door de kracht van Christus opgewekt zal worden (Heid. Cat. antw. 57). Deze zaak is heel belangrijk. Trouwens, het feit dat wij met deze zelfde lichamen zullen opstaan uit de doden, openbaart aan ons de grootheid en heerlijkheid van Christus' verlossingswerk. Want als wij bij de opstanding helemaal nieuwe lichamen zouden krijgen en de oude lichamen in de graven zouden blijven, dan zou daarin eigenlijk geopenbaard worden dat Christus de dood niet ten volle overwonnen heeft. Dat zou dan betekenen het dat Hij de oude lichamen niet uit de doden kan opwekken en daarom moest Hij toen maar andere scheppen. Maar nu heeft Christus de dood ten volle overwonnen. Paulus stelt het duidelijk: "De dood is verslonden in de overwinning" (1 Kon. 15:54). Daarom zal iedereen dan hetzelfde lichaam hebben dat hij of zij hier op aarde gehad heeft, hoewel net in veel heerlijker gedaante

⁴⁶ Vgl. K. Dijk: *Over de laatste dingen III: De toekomst van Christus, Kampen, 1953, bl. 106.*

⁴⁷ Vgl. K. Dijk: *De toekomst van Christus, bl. 101, 102.*

⁴⁸ Vgl. J.G. Feenstra: *Leer en Leven, Kampen, 1956, bl. 306.*

3.2. TOCH VERSCHIL

De andere zaak waarop Paulus in die aangehaalde verzen wijst, is op het verschil tussen de lichamen die wij nu hebben en de wij hiernamaals zullen hebben. Er zal een geweldig verschil in heerlijkheid wezen. Ook dit blijkt uit het beeld van de korrel en de plant die eruit voortkomt. Daarom zegt Paulus: "En wat je zaait - je zaait niet het lichaam wat zal worden, maar een enkele korrel, bijvoorbeeld van tarwe of iets anders. Maar God geeft deze een lichaam zoals Hij gewild heeft en aan ieder van de zaadkorrels zijn eigen lichaam .... Zo is ook de opstanding van de doden". Het is alsof de apostel met deze woorden tegen ons zegt: Neem een enkele tarwekorrel en zet die aan de ene kant. Neem dan een volgroeide tarweplant met de volle halm en zet die aan de andere kant. De laatste is toch veel heerlijker dan de enkele korrel. Het verschil dat er nu tussen die twee is, is een beeld van het verschil in heerlijkheid tussen de lichamen die de gelovigen hier op aarde hebben en de lichamen die zij eenmaal zullen hebben bij de opstanding uit de doden. ⁵⁰ Als wij dit in dit licht beschouwen, schemert iets door van de geweldige heerlijkheid die wacht op de kinderen van God. Dan beseffen wij ook dat Paulus waarlijk gelijk heeft als hij zegt dat dé heerlijkheid groter is dan een oog gezien, een oor gehoord en in het hart van een mens ooit opgekomen is.

⁴⁹ Vgl. K. Dijk: *De toekomst van Christus, bl. 103.* Er zijn in onze tijd theologen die dit standpunt van de "levenskiem" niet willen onderschrijven. Er is volgens hen wel identiteit tussen de lichamen die wij thans hebben en die wij hiernamaals zullen hebben. De grond daarvoor is volgens hen gelegen "slechts in ie wondermacht van God en in niets anders" Vgl. Herman Ridderbos: *Paulus, bl. 615; Th. Delleman, a.w. bl. 64.*

⁵⁰ Vgl. Th. Delleman, a.w. bl. 60.

⁵¹ Vgl. K. Dijk: *De toekomst van Christus, bl. 103-107; Th. Delleman, a.w. bl. 63.*

3.3. NATUURLIJK LICHAAM EN GEESTELIJK LICHAAM ⁵¹

Paulus wijst echter op nog een ander verschil tussen onze lichamen zoals die nu zijn en zoals deze hiernamaals zullen zijn als hij zegt: Een Natuurlijk lichaam wordt gezaaid, een geestelijk lichaam wordt opgewekt". Wat wij nu hier op aarde hebben, is een natuurlijk lichaam, maar hiernamaals zullen wij een geestelijk lichaam hebben. Met de uitdrukking "natuurlijk lichaam" bedoelt de apostel dat onze aardse lichamen broos, vergankelijk, sterfelijk zijn, Onze

aardse lichamen zijn gebonden aan het stof en het stoffelijke; ze zijn afhankelijk van de aardse middelen; ze gaan gebukt onder vele lasten; ze worden gekweld door ziekte en pijn. Zo zijn de aardse, natuurlijke lichamen. Door de opstandingskracht van Christus wordt het eenmaal echter geheel en al anders, want in plaats van de natuurlijke lichamen ontvangen wij dan geestelijke lichamen. Als hier van geestelijke lichamen gesproken wordt, moeten wij niet denken aan iets spookachtigs, maar aan lichamen die geheel en al beheerst worden door de Geest van God. Waar onze aardse lichamen gebonden zijn aan het stof en de lelijke letsels van de zonde dragen, daar zullen onze geestelijke lichamen van hiernamaals geheel van alle zonde en zijn gevolgen verlost zijn en ook niet meer zo'n gebondenheid aan het aardse tonen. Het zal veranderd worden om het heerlijke beeld van Christus te vertonen. Het zal passen in zich en aanpassen bij het nieuwe Jeruzalem met zijn parelpoorten en straten van goud. Het zal een goddelijke glans vertonen en overal de lof van de Here verbreiden zonder enige wanklank. Alles in verband met de opstandingslichamen zal dan staan in het teken van een oneindige, onuitsprekelijke heerlijkheid - de vrucht van Christus' verzoeningswerk voor ons. Zoals de tarwekorrel in de halm en de ??? tot zijn volle ontplooiing en heerlijkheid komt, zo zullen onze aardse, natuurlijke lichamen in de geestelijke lichamen die wij bij de opstanding zullen verkrijgen, tot volle ontplooiing en heerlijkheid komen. Dit is wat de apostel ook sterk beklemtoont als hij zegt: "Zo is ook die opstanding van de doden: er wordt gezaaid in vergankelijkheid, er wordt opgewekt in onvergankelijkheid; er wordt gezaaid in oneer, er wordt opgewekt in heerlijkheid, er wordt gezaaid in zwakheid, er wordt opgewekt in kracht". Vergankelijkheid, oneer en zwakheid - dit is het beeld van het lichaam wat begraven, of liever gezaaid wordt. Onvergankelijkheid, heerlijkheid en kracht - dat is het beeld van hetzelfde lichaam als het opgewekt wordt uit de doden.

3.4. LICHAAMSVORMEN

Een belangrijke vraag waarop hier ook geantwoord moet worden, is die aangaande de lichamsvormen. Zullen hen die hier als bejaarden gestorven zijn op de nieuwe aarde ook bejaarden zijn en de lichamen van bejaarden hebben? Zullen zij die hier als kinderen gestorven zijn, daar ook kinderen zijn en de lichamen van kinderen hebben? In antwoord op deze vragen geven we hier de visie van prof. K. Dijk uit Nederland. Volgens hem vinden we het antwoord op genoemde vragen in Fil. 3:21 waar Paulus verklaart dat Christus onze vernederde lichamen van gedaante zal veranderen om gelijkvormig te worden aan het verheerlijkte lichaam van Christus. Deze uitspraak betekent niet slechts dat onze lichamen verheerlijkt zullen worden zoals Christus' lichaam verheerlijkt is. Het betekent veel meer. Het woord "gelijkvormig" verdient hier bijzondere aandacht. Het woord betekent dat iets gelijk is aan iets anders of dat het in gedaante overeenkomt met iets anders. Paulus verklaart hier dus dat onze lichamen in alles zo veranderd zullen worden dat ze ook in gedaante zullen overeenkomen met het verheerlijkte lichaam van Christus. En dit betekent toch zeker ook dat in de opstanding het onderscheid tussen oud en jong zal wegvallen omdat allemaal de gedaante van het heerlijke lichaam van Christus zullen vertonen die op drie en dertigjarige leeftijd opgevaren is naar de hemel. Prof. Dijk verklaart hierover verder het volgende: De Heiland is in de volle kracht van zijn jaren, op drie-en-dertig-jarige leeftijd - naar de mens en in onze tijdsvorm gesproken - gestorven, is begraven en opgewekt. Hij draagt in heerlijkheid het lichaam van een volwassen mens in de volle bloei van zijn kracht en schoonheid, en .... aan dit lichaam zullen de lichamen van de opgestane gelovigen gelijkvormig zijn .... Diegene die in de ouderdom gestorven is, keert dan ook lichamelijk terug naar de heerlijkheid van de eeuwige jeugd. De kleine kinderen en jeugdigen groeien dan door de wonderlijke herscheppingskracht van God uit tot de grootte en de sterkte van volwassenen .... Allen hebben dan hun eeuwige hoogtepunt bereikt .... Meer kunnen we hiervan niet zeggen. De Schrift biedt ons geen gegevens om deze

lichamen verder te beschrijven. ⁵² Of deze visie van prof. Dijk juist is of niet is moeilijk aan te geven. Aangezien de Schriftgegevens over deze zaak maar schraal zijn en ook niet altijd even duidelijk, is het wijs om in dit verband maar redelijk gereserveerd te zijn. ⁵³

Op de vraag of hen die hier één of ander lichaamsgebrek gehad hebben zich iets ervan hiernamaals ook zal vertonen, kan met vrijmoedigheid geantwoord worden dat de verheerlijkte lichamen op de nieuwe aarde op geen wijze hoegenaamd enig lichaamsgebrek zullen vertonen. Christus' verlossing zal ook in dit opzicht volmaakt zijn, en alle letsels die door de zonde aangebracht zijn zullen dan voor goed iets van het verleden zijn. Ook van de lichamen van de gezaligden gelden de woorden van de Here: "Zie, Ik maak alles nieuw" (Openb. 21:4,5).

⁵² K. Dijk: *De toekomst van Christus*, bl. 110.

⁵³ Vgl. Herman Ridderbos: *Vaulus*, bl. 609. Van die woord "gelijkvormig" in Fil. 3:21 zegt hij het volgende "Daarbij zal men het woord "gelijkvormig" niet slechts als een gelijkheid in verschijning of gestalte moeten opvatten maar in wijze van bestaan". S.Greijdanus is van oordeel dat het woord "gelijkvormig" hier betekent "overeenkomend in gedaante en schittering .... zodat wij volkomen Zijn beeld vertonen, ook lichamelijk en naar uitwendige glorie, vgl. I Joh. 3:2" (S. Greijdanus: *K.V. der H.S.: De brieven van de apostel Paulus aan de Efeziërs en de Filippenzen*, Kampen, 1962, bl. 221). De vraag mag ontstaan of genoemde visie van m.n. K. Dijk niet in botsing is met Openb. 20:12. Daar verklaart Johannes: "En ik heb de doden klein en groot, voor God zien staan". Waarschijnlijk moeten we "klein en groot" hier niet verstaan als een aanduiding van lichaamsvormen, maar van roem, eer status enz. S. Greijdanus zegt hiervan: "Allen verschijnen eenmaal gelijkelijk in het gericht Gods; het groote is dan aan het kleine gelijk gemaakt; van geene uitnemendheid des eenen boven de ander is dan meer sprake. De hoogheid des mensen zal gebogen worden, en de Heere alleen zal in dien dag verheven zijn. Eene gevolgtrekking aangaande de lichamelijke gesteldheid der voor dit oordeel opgewekten moeten wij uit dit "grooten en kleinen" dan ook niet maken" (S. Greijdanus: *De openbaring des Heeren aan Johannes Doesburg*, 1908, bl. 512). J.C. de Moor verklaart in dit verband: "Klein of groot

3.5. MAN EN VROUW

Dat alle lichamelijke en geestelijke onderscheid tussen man en vrouw hiernamaals zal wegvallen, wordt niet in de Schrift gezegd. Het is ook te betwijfelen of het onderscheid geheel en al zal wegvallen, want het leven hiernamaals zal toch ook weer in een mate het beeld vertonen van het leven in het paradijs voor de zondeval, en daar was er wel duidelijk onderscheid tussen man en vrouw (Gen. 1 en 2). Wel is het duidelijk dat het onderscheid tussen de twee geslachten en hun aangetrokkenheid tot elkaar zoals we dit thans in aardse zin kennen, niet op de nieuwe aarde gevonden zal worden, want Christus zegt uitdrukkelijk: "In de opstanding trouwen zij niet en worden ook niet in ten huwelijk genomen, maar zijn zoals engelen van God in de hemel" (Matt. 22:30). Deze woorden van Christus impliceren dat daar hiernamaals geen geslachtelijk verkeer tussen man en vrouw of zelfs de behoefte ertoe zal zijn. Dit zal ook niet nodig zijn, want er zal geen voortplanting meer zijn omdat het menselijke geslacht dan compleet en het getal van de verlostten voltallig zal zijn. Het leven hiernamaals is noch lichamelijk noch geestelijk op mensen gericht, maar op God alleen. Daarom vallen alle aardse verhoudingen dan weg.

3.6. GEEN HONGER EN DORST

Dat het verheerlijkte lichamen hiernamaals totaal anders zal functioneren als hier op aarde wordt heel duidelijk in de Schrift gezegd. Zo wordt van de verlostten gezegd dat zij nooit meer

honger en dorst zullen hebben (Openb. 7:16) en dus ook geen behoefte aan eten en drinken zullen hebben. Dit stemt ook overeen met het feit dat Paulus zegt dat God de maag zowel als het voedsel tot niet zal maken (1 Kor. 6:13).

4. VOLMAAKTE KENNIS

De zalige vreugde die de gelovigen hiernamaals zullen smaken, zal onder andere ook daarin bestaan dat zij een volmaakte kennis zullen bezitten. Dit blijkt vooral duidelijk uit 1 Kor. 13:9,10 en 12: "Want wij kennen ten dele en wij profeteren ten dele. Maar als het volmaakte gekomen is, dan zal wat ten dele is tot niet gaan .... Want nu zien wij door een spiegel in een raadsel, maar eens van aangezicht tot aangezicht. Nu ken ik ten dele, maar eens zal ik ten volle kennen, zoals ik ten volle gekend ben". In deze woorden wordt aan ons voorgehouden hoe-danig het verschil is tussen kennis die wij nu hebben en de kennis die wij hiernamaals zullen hebben. Het verschil wordt eerst aangeduid met de aanschouwing van een beeld in een spiegel en de aanschouwing van de werkelijkheid, namelijk van aangezicht tot aangezicht. Hier op aarde zien wij van alles in en om ons en ook van Gods leiding en wereldbestuur slechts een beeld, zoals in een spiegel. In dit verband moeten we onthouden dat de mensen in de tijd van Paulus niet de prachtige verzilverde spiegels hadden die wij vandaag hebben. Hun spiegels waren meestal niets anders dan blank gewreven metaalplaten zodat het beeld wat men daarin zag geen bijzonder zuiver beeld was. Hiernamaals zullen we echter niet slechts de beelden van dingen aanschouwen, maar de werkelijkheid. Onze kennis zal niet maar een vage, onduidelijke kennis zijn die we verkrijgen door het aanschouwen van een beeld, maar het zal een heldere, duidelijke en doorzichtige kennis zijn zoals wanneer een mens de werkelijkheid aanschouwt..

Ten tweede wordt het verschil tussen onze kennis van nu en hiernamaals aangeduid doordat gezegd wordt dat onze kennis nu slechts ten dele is, maar eenmaal zullen wij ten volle kennen. Onze aardse kennis van zaken is slechts ten dele: wij kennen dingen maar alleen in stukjes en brokjes; wij hebben geen geheelbeeld van zaken en kunnen ook niet altijd het verband tussen dingen en gebeurtenissen zien. Daarbij komt nog dat wij dingen eigenlijk alleen maar aan de buitenkant kennen. Op de nieuwe aarde zullen wij echter niet meer ten dele kennen maar ten volle, net zoals wij ten volle door God gekend zijn. Dit betekent natuurlijk niet dat onze kennis op de nieuwe aarde met die van God gelijkgesteld wordt. Wat hier bedoeld wordt, is dat zoals God ons niet alleen maar aan de buitenkant kent, maar met zijn kennis ook ons innerlijke wezen doorgrond, zo zullen wij ook hiernamaals de dingen, de wereld, de hemel, Gods werken door de loop van de eeuwen heen, niet slechts aan de buitenkant kennen, maar wij zullen deze ook innerlijk kennen en ze doorgronden zoals ze werkelijk zijn, zodat onze kennis daarvan werkelijk een ten volle-kennis zal wezen en niet meer een ten dele-kennis zoals we hier op aarde gehad hebben. Deze volkomen kennis zal uitgestrekt worden over al Gods werken zodat wat nu nog verborgen voor ons is in de natuur en geschiedenis en in het verloop van zaken in het eigen leven, dan open en bloot voor ons zal liggen en helder en duidelijk verstaanbaar zal wezen. Hier op aarde zijn er veel waaroms waarop wij nooit een antwoord vinden. De antwoorden zullen wij daar op de nieuwe aarde vinden. Dan zullen wij merken dat veel dingen die wij hier op aarde als onaangenaam en bitter en smartelijk beschouwen en ervaren hebben, door Gods leiding toch heel goed waren, ja zo goed dat wij Hem gedurig daarvoor zullen prijzen en danken. Dan zullen wij merken dat en hoe alle dingen werkelijk ten goede meegewerkt hebben voor hen die God liefheeft (Rom. 8:28). Deze volmaakte kennis die wij dan zullen bezitten, betekent zeker niet dat wij God dan in zijn wezen zullen doorgronden zoals Hij ons doorgrondt en kent. Wij zullen wel een zuivere en volkomen kennis van God, van zijn wil en van zijn daden hebben, maar ook daar zal de grens tussen Schepper en schepsel duidelijk gehandhaafd blijven.

5. BELONING

Dat het kind van God hiernamaals beloning ontvangt voor zijn arbeid in de dienst van de Here wordt heel duidelijk in de Schrift geleerd. Zo verklaart Christus: "Zalig bent u wanneer de mensen u beledigen en vervolgen en vals allerhande kwaad tegen u spreken om Mijnentwil. Verblijd en verheugt u omdat uw loon groot is in de hemelen" (Matt. 5:11,12). Paulus zegt ook: "Want wij moeten allen voor de rechterstoel van Christus verschijnen, zodat een ieder kan ontvangen wat hij door het lichaam verricht heeft, volgens wat hij gedaan heeft, of dit goed is of kwaad" (2 Kor. 5:10). Van Mozes wordt ook gezegd dat hij "de smaad van Christus groter geacht heeft dan de schatten van Egypte, want hij zag uit naar de beloning" (Hebr. 11:26). Er wacht dus een beloning voor de gelovigen, hoewel deze beloning niet uit verdienste is maar uit genade (Luk. 17:10). Deze beloning veronderstelt dat er, afhankelijk van de grootte van de beloning, een verschil in heerlijkheid tussen de gelovigen die er hiernamaals zal zijn. Toch zal het niet zo zijn dat de een met een mindere heerlijkheid afgunstig zal zijn op degene met een meerdere heerlijkheid. Om het voor ons begrijpelijk te maken, verduidelijkt ds. J.G. Feenstra dit met het volgende beeld: Ik neem tien glazen van verschillende grootte en vul ze allemaal tot overlopend toe met wijn. Nu kan ik inderdaad zeggen dat alle glazen vol wijn zijn, en toch zit er in het ene glas meer wijn dan in het andere. Zo is het nu ook hiernamaals: al de kinderen van God zullen vol zijn van de heerlijkheid van God en toch zal, afhankelijk van ieders beloning, de heerlijkheid van de een groter zijn dan die van de ander.^{54Z} So zal de apostel Paulus, die zo veel gedaan heeft in het koninkrijk van God, een grotere beloning en daarom een grotere heerlijkheid hebben dan de misdadiger die aan het kruis heel aan het einde van zijn leven tot bekering kwam. Toch zal degene met een mindere heerlijkheid niet jaloers wezen op degene met een meerdere heerlijkheid, want allen zullen naar zijn of haar eigen mate zo vol zijn van de heerlijkheid van God dat er niets kan bijkomen.

6. ALTIJD BIJ DE HERE

Het einde en hoogtepunt van alles zal erin bestaan dat wij eenmaal altijd bij de Here zullen zijn. Dit duidt Paulus kort en krachtig aan als hij zegt: "En zo zullen wij altijd bij de Here zijn" (1 Thess. 4:17). Altijd bij de Here!. De bruid altijd bij de Bruidegom!

Daaruit zal di bestendige vreugde van de ganse ongedeelde kerk van Christus bestaan. Wij zullen bij Hem zijn die ons gekocht heeft met zijn bloed. En daarin: om altijd bij Hem te zijn, om ons altijd te kunnen verlustigen in de koesterende warmte van zijn nooit volprezen liefde - daarin zullen wij ons allemaal verheugen en daardoor zullen alle gelovigen ook aan elkaar gebonden zijn. Wij zullen elkaar ook na die opstanding uit de doden kennen en herkennen. Maar de vleselijke- en bloedbande die ons op aarde aan elkaar gebonden hebben, zullen dan helemaal wegvallen. Slechts geestelijke banden zullen ons dan aan elkaar binden. Daarom zal onze grote vreugde er dan ook niet in bestaan om weer bij elkaar te zijn, maar om voor eeuwig samen bij de Here te zijn.

⁵⁴ J.G. Feenstra, a.w., bl. 302.

HOOFDSTUK V

EINDOORDEEL EN EEUWIGE BESTEMMING

DE OORDEELSDAG

Als de wereldgeschiedenis afgelopen is, de laatste dag aangebroken is, Christus gekomen is en de doden opgewekt zijn, dan verschijnen alle mensen voor de rechterstoel van Jezus Christus om geoordeeld te worden. ⁵⁵ Het is voor ons moeilijk om ons voor te stellen hoe het mogelijk is dat al de miljoenen en miljoenen mensen voor Hem kunnen verschijnen. Toch leert de Schrift ons dat dit wel zal gebeuren en wij moeten maar wachten op die dag om dan zelf te zien hoe dit zal gebeuren. Welke verschillen er hier op aarde ook al tussen de mensen waren, op de oordeelsdag zullen allen dit gemeenschappelijk hebben dat zij voor de rechterstoel van Christus zullen staan om geoordeeld te worden. Voor Hem verschijnen dan: rijken, maar zonder geld; rijkskanseliers, maar zonder waardigheid; koningen, maar zonder kronen; geleerden, maar zonder graad en titels; deftige dames, maar zonder modieuze kleding. Niemand zal het oordeel kunnen ontvluchten of ervan verschoond worden. Al zullen sommigen de bergen en de heuvels smeken om hen te bedekken voor Hem die op zijn rechtstroom zit, dit zal nie gebeuren (Openb. 6:12-17). Hoewel zoveel miljoenen en biljoenen mensen voor de rechterstoel zullen verschijnen, zal het toch geen massaal oordeel zijn wat uitgesproken wordt. Nee, het oordeel zal persoonlijk en individueel wezen. Paulus beklemtoont dit ook als hij zegt: "Want wij moeten allemaal voor de rechterstoel van Christus verschijnen, zodat een ieder kan ontvangen wat hij door het lichaam verricht heeft, volgens wat hij gedaan heeft, of het goed is of kwaad" (2 Kor. 5:10). Daarbij komt dat iedereen publiek, voor allemaal, geoordeeld zal worden. Het zal geen verhoor achter gesloten deuren zijn om ons zonden en schande voor de ogen en oren van anderen te bedekken. Wat ik gedaan heb, zal aan allen bekend worden. Deze grootse gebeurtenis wordt treffend door prof. G.C. Berkouwer als volgt beschreven: Met de wederkomst van Christus staan alle dingen onbedekt voor het aangezicht van God, voor de troon van Christus, voor de troon van het Lam. Hier wordt het slechte niet meer goed genoemd en het goede niet slecht; de duisternis wordt niet meer voorgesteld als licht en hert licht als duisternis, of wat bitter is als zoet en wat zoet is als bitter, omdat aan alle liegen in het leven het einde, het radicale einde komt. Dit is het onontwijkbare van de wederkomst. ⁵⁶ Hoe dit zal gebeuren, tekent Johannes voor ons in Openb. 20:12: "En de boeken werden geopend .... En de doden zijn geoordeeld naar wat in de boeken geschreven is, volgens hun werken"! Volgens artikel 37 van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis moet onder deze boeken verstaan worden de gewetens van de mensen. Dit betekent dat ieder van ons, of wij het willen weten of niet, bezig zijn om een boek te schrijven, het boek van ons eigen leven. Onverganke-lijk worden elke daad, woord en gedachte in dit boek ingegrift. Precies wat wij gedacht, gedaan en gezegd hebben elke dag, elk uur en minuut van ons leven, staat onuitwisbaar in het boek opgetekend. De diepste drijfveren achter elke daad en woord en gedachte worden daarin weergegeven. Daarom, als dé boeken geopend worden, zal ons ganse leven van begin tot eind open en bloot voor ons liggen. Wij denken soms dat dingen die wij gedaan hebben voor goed voorbij zijn en dat er geen haan ooit weer naar zal kraaien. Wij slagen er soms in om lelijke dingen die we gedaan hebben te begraven in de begraafplaats van vergetelheid, of om ze dicht te schroeien met het brandijzer van een onverschillig leven wat in lichtzinnig werelds vermaak ontvluchting zoekt van een aanklagend geweten. Wij krijgen het soms voor elkaar om een gedaan onrecht ons hele leven lang verborgen te houden voor man, vrouw of kind, voor vader of moeder, voor vriend of vriendin. Maar voor God blijft niet één van al deze dingen verborgen. Hij zorgt dat ze haarfijn in de boeken van onze gewetens opgetekend worden. En eenmaal, op de laatste dag .... dan worden ze aan alle mensen bekend en vormen ze een ver-

doemende getuigenis tegen mij. Uitdrukkelijk zegt Christus dat wij rekenschap zullen moeten geven van elk ijdel woord dat we uitgesproken hebben (Matt. 12:36). Christus zal ook rekenschap van ons vorderen over wat wij gedaan hebben met de talenten die Hij aan ons gegeven heeft (Matt. 25:14-30). Ook zal Hij oordelen of er bij ons ware liefde tot onze naaste was die geworteld en gegrond is in Christus' grote liefde tot ons, zodat wij aan hen die hongerig waren voedsel gegeven hebben om te eten, aan de dorstigen iets te drinken, de zieken bezocht hebben, enz. (Matt. 25:31-46). Hen die niet in Christus geloofd hebben niet en zijn zoenverdienste tot onze verlossing verworpen hebben, zullen veroordeeld worden en weggestuurd worden naar de eeuwige smarten in de hel. Voor hen wacht het bitterste lijden naar lichaam en ziel. Hen die echter wel in Christus geloofd, Hem gediend en geëerd hebben, zullen op grond van zijn zoenverdienste vrijgesproken worden en het eeuwige leven en gelukzaligheid beërven. Dit zijn zij wiens namen ook geschreven zijn in het boek van het leven (Openb. 20:12,15). Hoewel zij werkelijk schuldig zijn, zullen zij toch, uit genade door de verlossingsdaad van de Here, eeuwige redding en zaligheid verkrijgen. Daarom hoeven zij de oordeelsdag die komt ook niet met vrees en beving tegemoet te gaan, want zij weten dat de Rechter voor Wie zij zullen verschijnen, zelf met zijn eigen bloed voor al hun zonden ten volle betaald heeft. Hij, de Rechter, die zelf eenmaal in onze plaats en beladen met onze zonden voor God als Aangeklaagde en Beschuldigde gestaan heeft, zal op grond van zijn eigen zoenverdienste zijn kinderen vrijspreken en hen het eeuwige leven laten beërven.

⁵⁵ Th. Delleman huldigt het standpunt dat slechts de goddeloze mensen bij de wederkomst van Christus voor Hem verschijnen om geoordeeld te worden, aangezien de gelovigen - volgens hem - onmiddellijk bij hun dood reeds voor Christus verschijnen en dan naar lichaam en ziel de eeuwige zaligheid beërven (Th. Delleman, a.w. bl. 134). Tegenover deze opinie houden wij vast aan onze belijdenis die verklaart dat "alle mensen, mannen zowel als vrouwen en kinderen, die van het begin van de wereld af tot het einde toe bestaan hebben" dan voor Christus zullen verschijnen om geoordeeld te worden (Nederlandse Geloofsbelijdenis Art 37).

⁵⁶ G.C. Berkouwer: *De wederkomst van Christus I*, Kampen, 1961, bl. 201.

2. DE EEUWIGE DOOD (DE HEL)

In het voorgaande hebben we gezien dat de mensheid op de oordeelsdag in twee groepen verdeeld wordt: de gelovigen die het eeuwige leven (de zaligheid) ingaan en de ongelovigen die de eeuwige dood (de hel) ingaan. Aan de eindbestemmingen van elk van deze groepen moet nu verder aandacht geschonken worden. Eerst wijzen wij op de eindbestemming van de ongelovigen in de hel.

2.1. DAT ER EEN HEL IS

Het bestaan van de hel is in de loop van de eeuwen door veel mensen ontkend. De redenen die zij daarvoor aangevoerd hebben en nog aanvoeren, waren en zijn velerlei. Meestal wordt gezegd dat God liefde is en dat zo'n straf in strijd zou zijn met zijn liefde. Anderen zeggen weer dat zij ervan uitgaan dat de mensen - althans sommigen - hun hel reeds hier op aarde hebben. Nog anderen loochenen het bestaan van de hel omdat zij er het nut niet van kunnen inzien. Hoe deze visies omtrent de hel ook van elkaar verschillen, ze hebben allemaal dit gemeen: het menselijke opinies zijn die pogingen van het menselijke hart verraden om de verschrikkelijkheid van de eeuwige straf te omzeilen en de boodschap van het eindgericht voor de mensen aannemelijker te maken.

Tegenover deze menselijke opinies staat er het getuigenis van de Schrift dat er wel een hel is. Zo heeft Christus zelf bijvoorbeeld verklaard: "Dan zal Hij ook tegen hen aan zijn linkerhand zeggen: Ga weg van Mij, jullie vervloekten, in het eeuwige vuur wat bereid is voor de duivel en zijn engelen .... En zij zullen weggaan in de eeuwige straf" (Matt. 25:41,46). Wie het bestaan van de hel loochent, komt dus in botsing niet met de leer van mensen, maar met de leer van Jezus Christus zelf. Wij kunnen en mogen Gods liefde niet uitspelen tegen zijn toorn, want Gods liefde is een heilige liefde, een liefde die brandt en verteert als ze vertrapt en veracht wordt. Bovendien staat er niet alleen in de Bijbel dat God liefde is (1 Joh. 4:8), maar er staat net zo duidelijk dat God een verterend vuur is (Hebr. 12:29).

2.2. WAT DE HEL IS

Wat de hel precies is, wordt met verschillende woorden en beelden aan ons voorgehouden. De woorden waarmee de hel in de oorspronkelijke talen aangeduid wordt zijn "gehinnom" of "gehenna" en deze zijn afgeleid van het dal van Hinnom dat dichtbij Jeruzalem gelegen is. In de tijd van de koningen Agas en Manasse van Juda zijn in dit dal kinderen geofferd aan de afgod Moloch. Dit was een gruwelijke, duivelse godsdienst. Daarom heeft de vrome koning Josia de plaats laten verwoesten en ze onrein verklaard. Later is het de ashoop van Jeruzalem geworden waar allerlei onreinheid weggegooid en verbrand werd. Dode dieren en di lichamen van veroordeelden zijn daar gegooid om aan verrotting en verbranding overgegeven te worden. Hier waren inderdaad vuren die niet uitgeblust zijn en wormen die voortdurend verteerden. Dit dal van Hinnom is nu op grond van alles wat erin plaatsvond in het Woord van God het symbool en profetie van de hel, het eeuwige huis van smarten, geworden. Rondom het beeld van deze verschrikkelijke plaats centreren veel Schriftgedachten van de hel. Zo noemt Christus de hel "het onuitblusbare vuur, waar hun worm niet sterft en het vuur niet uitgeblust wordt" (Mark. 9:45, 46). In Openb. 14 word weer gesproken van de rook van pijniging die opgaat tot in alle eeuwigheid waar dag en nacht geen rust is (Openb. 14:11). Ook word ervan gesproken als de vuuroven (Matt. 13:42,50) en het verderf (Matt. 7:13). In een ander verband wordt de hel genoemd de buitenste duisternis waar geweest zal zijn en gekners van de tanden (Matt. 25:30). Die vraag komt bij een mens op hoe het mogelijk is dat de hel zowel met vuur als met duisternis aangeduid kan worden, want vuur wat licht maakt en duisternis sluiten elkaar toch uit. Wij weten het niet. Bij God zijn alle dingen echter mogelijk. Hij kan vuur laten branden zonder dat het licht maakt. In elk geval duiden deze twee benamingen op de twee kanten van het hellenlijden: een negatieve en een positieve. De duisternis wijst op de negatieve kant: om verstoken te zijn van het licht en heerlijkheid en eeuwige vreugde. Deze negatieve kant van het lijden zien we ook in de woorden van Christus: "Ga weg van Mij, jullie vervloekten" (Matt. 25:41). Dit wijst op uitsluiting en afzondering. Zij mogen niet delen in de heerlijkheid van de geredden. Zij mogen niet aanzitten aan het bruiloftsmaal van het Lam. Ga weg van Mij! Dit betekent dat de band met God en met Christus geheel en al van hen losgemaakt wordt. Hier op aarde hebben zij niettegenstaande hun zonden nog gedeeld in de gunst van God: Hij heeft zijn zon over hen laten schijnen; Hij heeft het op hun akkers laten regenen Hij heeft hun arbeid gezegend. Maar van het ogenblik af dat Christus tegen hen zegt: "Ga weg van Mij ...." moeten zij deze goedheid van de Here ontberen. Dan zullen zij beginnen te ervaren wat Christus geleden heeft toen Hij uitriep: "Mijn God, mijn *God*, waarom hebt U Mij verlaten?". Zij zullen echter niet alleen van God verlaten zijn, maar ook tussen de mensen in de hel zal er geen gemeenschap en verbondenheid zijn. Waar een mens hier op aarde daarom nog naastenliefde of menslievendheid krijgt waarin de ene mens omziet naar de belangen en welstand van de ander, er zal in de hel van zo iets geen sprake zijn. Daarom kan men ook zeggen dat het in de hel ontzettend koud zal zijn – koud omdat er hoegenaamd geen warme liefde voor en medelijden met elkaar zal zijn.

Ga weg van Mij! .... Verlaten! .... Buiten! Zo wordt de rampzaligheid negatief aangeduid. Dat lijden heeft echter ook een positieve kant: het vuur dat brand en nooit uitgedoofd wordt; de worm die aanhoudend knaagt zonder te sterven; er zal pijn en gewezen en knarsen van tanden zijn; verdrukking en benauwdheid zal ondervonden worden; de ziel zal onophoudelijk verteerd worden door wroeging en spijt. Kortom, het lijden daar zal onbeschrijfelijk wezen. Dan pas zal de volle diepte van het woord van Christus verstaan worden toen Hij zei: "Vreest niet voor hen die het lichaam kunnen doden, maar de ziel niet kunnen doden; maar vrees Hem liever die de ziel zowel als het lichaam kunnen verderven in de hel" (Matt. 10:28). Natuurlijk zullen niet allen hetzelfde lijden en smarten ondervinden. De Schrift leert ons dat er verschillende graden van straf zullen zijn. Het zal voor Sodom, de goddeloze stad, draaglijker in de oordeelsdag zijn dan voor Kapernaüm, de bevoorrechte stad waar Christus zo veel gepreekt en zoveel van zijn tekenen en wonderen verricht heeft. Op een andere plaats zegt Christus dat zij die de weg gekend hebben en deze niet bewandeld hebben met vele slagen geslagen zullen worden, maar hen die de weg niet gekend hebben en gedaan hebben die slagen verdienden, met weinig slagen geslagen zullen worden (Luk. 12:47,48). Uit al deze Schriftuitspraken blijkt duidelijk dat de hel inderdaad een oord van verschrikking en een eeuwig huis van smarten genoemd kan worden.

⁵⁷ Vgl. H. Berkhof: *Gegronde verwachting, Nijkerk, 1967* a bl. 50, 51, 65, 70.

2.3. VOOR WIE DE HEL BESTEMD IS

Behalve dat de hel bestemd is voor de duivel en zij engelen (Matt. 25:41) en voor de Antichrist en de Valse Profeet (Openb. 20:10), is ze verder de eindbestemming van al de ongeloovige en goddeloze mensen. In Openb. 21:3 lezen we: "Maar wat de vreesachtigen aangaat en de ongelovigen en gruwelijke en moordenaars en hoereerders en tovenaars en afgodendienaars en al de leugenaars - hun deel is in de poel die brandt met vuur en zwavel: dit is de tweede dood". In Matt. 25 wordt gezegd dat Christus degenen aan zijn linkerkant weggestuurd heeft naar het eeuwige vuur. En wie zijn zij? Christus zegt dit zijn zij die toen de geringste van zijn broeders honger had, aan hen geen eten gegeven heeft; toe zij dorst hadden, aan hen niets te drinken gaven; toen zij ziek en in de gevangenis waren, hen niet bezocht hebben. Met andere woorden, hen in wier levens er geen werkelijke liefde tot hun medemens was als dankbaar antwoord voor de grote liefde die Christus aan hen bewezen heeft. Dit komt er dus op neer dat allen die helemaal niet of niet werkelijk in Christus geloofd hebben, weggestuurd zullen worden naar de eeuwige straf. De Schrift leert ons dat er velen zullen zijn die erop rekenen dat zij het recht hebben om in de eeuwige heerlijkheid in te gaan maar dan zullen moeten horen: "Ga weg van mij ..." Christus waarschuwt ons trouwens ook: "Strijd hard om in te gaan door de enge poort, want velen, zeggen Ik voor jullie, zal proberen om in te gaan en zullen niet in staat zijn" (Luk. 13:24). Zij zullen zich erop beroepen dat ze in Christus' tegenwoordigheid gegeten en gedronken hebben - misschien aan de Avondmaalstafel - en dat zij in zijn Naam vele krachten gedaan hebben - misschien zoals de moderne "gebedsgenezers" - maar Christus' antwoord aan hen zal zijn: Ik ken u niet .... Ga weg van Mij! Uit het leerstuk aangaande de hel vloeit er voor de gelovige echter ook om Christus' wil een heerlijke troost voort. Daarop vestigt onze Catechismus heek duidelijk de aandacht. Als gevraagd wordt: "Waarom volgt er: Die neergedaald is naar de hel?", dan wordt geantwoord: "Dat ik in mijn zwaarste aanvechtingen zeker kan zijn en mijzelf volkomen kan vertroosten dat mijn Here Jezus Christus door zijn onuitsprekelijke benauwdheid, smarten, verschrikking en helse kwelling waarin Hij in zijn ganse lijden (maar vooral aan het kruis verzonken is, mij van de helse benauwdheid en pijn verlost heeft" (H. Cat. vr. en antw. 44).

3.HET EEUWIGE LEVEN (DE ZALIGHEID)

De bestemming van de ware kinderen van God na de wederkomst van Christus is de nieuwe aarde waarop zij de onuitsprekelijke zaligheid en heerlijkheid van het eeuwige leven zullen smaken. Dan ontvangen zij de onvergankelijke en onbesmette en onverwelkelijke erfenis die Christus voor hen verworven heeft en die in de hemelen door God voor hen bewaard is tot bij de wederkomst van de Here (1 Petr . 1:4,5). Als men over het eeuwige leven begint na te denken, komen er veel vragen op – vragen waarop niet altijd antwoorden gegeven kunnen worden, omdat het Woord van God ons daarop geen antwoorden geeft. Aan de hand van wat wij echter wel hierover in de Schrift geboden wordt, willen we op enkele vragen hier antwoord proberen te geven.

3.1. HOE ZAL HET OP DE NIEUWE AARDE ZIJN?

Uit die wereldbrand van het einde waarin de werken van de mens verbrand zullen worden, zal deze zelfde aarde waarop wij nu wonen in een nieuwe, gelouterde, heerlijke en heilige gedaante te voorschijn komen. God zelf zal alles nieuw maken. En als God ze nieuw gemaakt heeft, dan blijft ze in de gloed van deze nieuwheid en heerlijkheid voor eeuwig prijken. Wat deze nieuwheid van de nieuwe aarde betekent, wordt nu in de Schrift feitelijk alleen op negatieve wijze aan ons voorgehouden. Er wordt eigenlijk alleen gezegd hoe het op de nieuwe aarde niet zal zijn en wat er niet gevonden zal worden, omdat de heerlijkheid van de nieuwe aarde zo ver uitstijgt boven ons menselijke bevattingsvermogen dat het onmogelijk is om in menselijke taal en woorden positief te zeggen hoe het op de nieuwe aarde zal zijn. Paulus zegt dat deze heerlijkheid zo zal zijn zoals geen oog gezien, geen oor gehoord en in het hart van geen mens ooit opgekomen is (1 Kor. 2:9). Daarom wordt de huidige aarde als het ware met de nieuwe aarde vergeleken - zodat wij iets van de eeuwige heerlijkheid kunnen verstaan - wordt ons getoond wat er niet gevonden zal worden wat thans nog op deze aarde gevonden wordt. Zo lezen we dat er op de nieuwe aarde geen zee meer zal zijn (Openb. 21:1). Hoewel de zee door God geschapen is voor de val van de mens, heeft de zee toch in de Schrift een minder gunstige betekenis. In deze bedeling is de zee eigenlijk het teken van onrust en strijd. Het bruisende, kokende voortgedreven, door stormen opgezweepte water, de golven die met elkaar botsen - dit is het symbool van de naties van de wereld met hun onrust (Ps. 65:8; Dan. 7:3; Openb. 13:1). Zowel Daniël in zijn gezichten als Johannes in zijn openbaring zien dan ook de dieren die beeld en symbool is van de gruwelijkheden van de aarde en van de Antichrist uit de zee opkomen. Maar op de nieuwe aarde zal alles vrede zijn. Daarom zal de zee met zijn bijzondere symboliek er ook niet meer zijn. Bovendien zal de hele nieuwe aarde een paradijs zijn en het zou moeilijk kunnen zijn als zo'n grote oppervlakte door water ingenomen wordt. Op de nieuwe aarde zal het ook nooit nacht worden (Openb. 21:25). De duisternis waarin ongeziene gevaren de woonplaats en het leven van Gods kinderen bedreigen, zal voor altijd weg zijn. Het zal een eeuwige dag zijn. De ganse nieuwe aarde zal zonder een enkele onderbreking verkeren in het heerlijke stralende licht dat van God en het Lara uitgaat. De Schrift verklaart immers uitdrukkelijk dat, er ook geen zon en geen maan op de nieuwe aarde zullen zijn, want de heerlijkheid van God zal hem verlichten en het Lam zal zijn lamp zijn (Openb. 21:23). Een woestijn met al de ellende die ze herbergt, zal er ook niet gevonden worden, want Jesaja zegt dat de delen die vroeger woestijn waren, dan zullen juichen en bloeien; waterstromen en fonteinen zullen er uitbreken (Jes. 35). Ja, op de nieuwe aarde zal er geen verdorring, veroudering of aftakeling komen. Geen onkruid, geen dorens en distels die gevolgen van de zonde zijn, zullen er meer zijn. Alles zal nieuw zijn omdat het in de meest volmaakte zin zal beantwoorden aan hun eeuwige bestemming. De hele aarde zal een paradijs, de liefelijkste luthof zijn en verkeren in een eeuwige lente. Ook tijd en ruimte zoals wij die

nu kennen, zullen er niet meer zijn.⁵⁸ De eeuwigheid van de mens hiernamaals betekent weliswaar niet dat de tijd geheel en al opgeheven zal worden, maar dat tijd en eeuwigheid dan samenvloeien in die zin dat de tijdelijkheid, de vergankelijkheid, het geen tijd hebben om te doen wat gedaan moest worden of we graag willen doen, dan zal verdwijnen. Het kenmerk van ons aardse leven is juist dat wij geen tijd hebben. Dáár zullen wij altijd tijd hebben. De eeuwigheid van de mens betekent dat onbeperkte tijd die deel van het verlorene kind van de Here op de nieuwe aarde zal wezen. De eeuwigheid van de mens zal anders zijn dan de eeuwigheid van God. God is immers verheven boven de tijd en is zonder verleden, heden en toekomst zoals wij die kennen, terwijl de eeuwigheid van de mens betekent dat hij in de tijd zal zijn maar dan in een onbeperkte tijd. Ook de ruimte zal niet verdwijnen, maar de verheerlijkte mens zal er anders tegenover staan dan nu. Jezus Christus is met zijn verheerlijkte lichaam na zijn opstanding al aan Maria zo onopzettelijk verschenen, de discipelen achter gesloten deuren bezocht en is voor hun ogen naar de hemel opgevaren. Net zo zullen onze verheerlijkte lichamen niet onderworpen zijn aan de tegenwoordige natuurwetten en zwaartekracht en wat daarmee samenhangt. Zo wordt ook voor ons verstaanbaar dat Paulus in zijn eerste brief aan de Thessaloniësen kan zeggen: "Hen die in Christus gestorven zijn, zullen eerst opstaan. Daarna zullen wij die in het leven overblijven, samen met hen in wolken weggevoerd worden de Here tegemoet in de lucht" (1 Thess. 4:16,17). Ook hoe het met de mensen gesteld zal zijn, wordt hoofdzakelijk negatief in de Schrift beschreven. Er zullen bij de mens dan geen tranen meer zijn, want God zelf zal al de tranen van hun ogen af vegen: tranen van rouw, tranen van leed, tranen van verlangen, tranen van pijn, tranen van berouw - dit alles zal voor goed weg zijn omdat God de oorzaak van tranen voor eeuwig zal wegnemen. We lezen immers dat er geen dood meer zal zijn; ook droefheid en geweend en moeite zullen er niet meer zijn, want de eerste dingen zijn voorbijgegaan (Openb. 21:4). Geen ziekte of kwaal zal er bekend wezen (Jes. 33:24). In plaats van tranen zal er een onuitsprekelijk en ononderbroken geluk komen. Er zal geen reden zijn om te klagen. Moeite zal iets vreemds zijn. Louder vreugde en volkomen geluk zal alles zijn wat ervaren zal worden. Zo krijgen wij op grond van al deze Schriftgevens een gering idee hoe het op de nieuwe aarde zal zijn. Het is een gering idee, want dit wat wij van deze zaligheid vermoeden en uit de Schrift kunnen afleiden, is niet eens een druppel in de emmer. Wij kunnen ons niet bij benadering een voorstelling maken van wat ons wacht.

⁵⁸ *Over tijd en ruimte hiernamaals*³ vgl. o.a. Th. Delleman, a.w., bl. 84-89; H. Berkhof, a.w. bl. 27-33; H. Berkhof: *Christus - de zin der geschiedenis*, Nijkerk, 1958, bl. 176.

.2. WAT ZAL ONZE VERHOUDING TOT GOD ZIJN?

Op deze vraag worden we in Openb. 21 als volgt geantwoord: "Zie, de tabernakel van God is bij de mensen, en Hij zal bij hen wonen, en zij zullen zijn volk zijn; en God zelf zal bij hen zijns als hun God". Dit is het grootste en heerlijkste van alles wat ons over het eeuwige leven meegedeeld wordt. Dit is het geheim van de zaligheid en de heerlijkheid. Het geheim van het eeuwige geluk ligt trouwens niet in de straten van goud en de parelpoorten, maar daarin dat God bij en in te midden van de mensen zal zijn. Hij zal met zijn gezegende tegenwoordigheid onder hen wonen. Tussen Hem en de verlorene mensheid zal een eeuwige, innige gemeenschap wezen en niets zal hen meer van elkaar scheiden. Deze innige gemeenschap zal ook een volkomen genieten bij de verlorene mensheid teweeg brengen. Net zoals twee geliefden die lang van elkaar gescheiden waren en oprecht naar elkaar verlangden, er zo intens van kunnen genieten om weer bij elkaar te zijn, zo zullen de kinderen van God er eeuwig en intens van genieten om zo bij dé God te zijn die hen zo liefgehad heeft. Ja, van al de heerlijkheden die weggelegd zijn voor het kind van God, zal dit het grootste zijn dat God bij ons zal wonen en wij altijd bij Hem zullen zijn.

3.3. WAT ZULLEN WIJ DAAR DOEN?

Op deze vraag kan kort en krachtig geantwoord worden: Wij zullen God dienen. Johannes zegt in Openb. 21 dat hij op de nieuwe aarde geen tempel, geen kerk gezien heeft. Dit betekent niet dat God daar niet gediend zal worden, maar juist het tegenovergestelde: God zal daar overal gediend worden. Een aparte tempel zal helemaal niet meer nodig zijn, want alles op de nieuwe aarde zal tempel en kerk zijn. De nieuwe aarde zal een reusachtige tempel zijn waarvan de nieuwe hemel het koepelgewelf zal vormen. Elke diens zal daar een altaardienst zijn, elke daad een offerande, elk woord een liefelijke geur voor de Here. Onze dienst aan de Here zal daar geen last zijn zoals dat menigmaal hier op aarde bij ons is, maar een lust, ons grootste geluk. In Openb. 22 lezen we dat er enerzijds van de verlore mensheid gezegd wordt: "En zijn dienstknechten zullen Hem dienen". Anderzijds wordt van hen gezegd: "En zij zullen als koningen regeren tot in alle eeuwigheid". Zij zijn dus dienstknechten en koningen tegelijk. Hun dienst is geen slavendienst maar koningsdienst. Het zal een vreugdevolle dienst zijn waarin zij in alles wat ze doen, God zullen belijden en Hem zullen vereren met hun lof en aanbidding. Waaruit onze dienst aan de Here zal bestaan, kan niet precies gezegd worden, omdat de Schrift ons daarover niet inlicht. Omdat er echter gezegd wordt dat Gods dienstknechten Hem zullen dienen (Openb. 22:3) en dat zij als koningen zullen regeren (Openb. 22:5), moeten we afleiden dat we in de eeuwigheid actief bezig zullen zijn. Ieder zal een taak hebben die hij moet verrichten - van welke aard die ook mag zijn. En uiteindelijk zal elke taak en elke daad die er verricht wordt erop neerkomen dat God geroemd, geprezen geëerd zal worden. In deze dienst aan God op de nieuwe aarde zal iedereen zijn eigen specifieke talenten en persoonlijkheid ontplooien zoals een bloem die opengaat om zijn volle schoonheid en pracht te vertonen. Dat kan hier op aarde niet gebeuren, vanwege al de beperkingen waaraan wij hier als gevolg van de zonde onderworpen zijn. Maar daar zullen de talenten en eigen aard van iedereen zoals God die aan hem of haar gegeven heeft op de heerlijkste wijze tot ontplooiing komen en juist daarin zal ook de veelkleurige wijsheid van God geopenbaard worden die aan elk mens een bijzondere karakter en gaven geschonken heeft. Dwars door de dienst die de gezaligden dan zullen verrichten, zal echter altijd hun lofzang tot eer van God gehoord worden waarin zij God prijzen voor de heerlijke verlossing die Hij hun deel liet worden. Voortdurend zullen zij juichen: "Het Lam wat geslacht is, is waardig om te ontvangen de kracht en rijkdom en wijsheid en sterkte en eer en heerlijkheid en lof .... Aan Hem die op de troon zit en aan het Lam komt toe de lof en de eer en de heerlijkheid en de krchtg tot in alle eeuwigheid" (Openb. 5:12,13). Dit is de heerlijkheid die weggelegd is voor het kind van God, de heerlijkheid die Christus door Zijn bittere lijden voor ons verworven heeft - zo ver wij er nu iets van kunnen verstaan. Dit is wat wacht voor hen die waarlijk in Christus geloven, maar wat zij voor eeuwig moeten missen, die Christus verwerpen.

HET NIEUWE JERUZALEM

*Hij heeft mij de stad getoond,
groot en van de hemel dalend,
en, door Gods lichtglans schoon,
zoals een kleurgesteente stralend,
helder zoals een kristallijn
die in al zijn klaarheid schijnt.
Maar een tempel, schoon van bouw,
(aan die was nog steeds gedachtig!)
heeft mijn oog daar niet aanschouwd;
want de Here God almachtig*

*is zijn tempel, en het Lam
is de heldere altaarvlam.
En geen licht van zon en maan,
Die zich wentelen langs de transen,
zal daar op- en ondergaan;
God zelf schijnt daar met zijn glans,
en het Lam is zelf het licht
waar een eeuwige nacht voor zwicht.
Er zal in het heiligdom
niemand zijn die kwaad bedrijft
ooit of immer binnekomen.
Zij van wie de naam geschreven
in het Levensboek zal staan,
zij zullen daar binnengaan.
Schriftberijming 45:1,8,9,12.*